Ғалымның хаты өлмейді...

Марат Қорқытұлы геолог-ғалым ретінде Қазақ Мұнай геологиялық барлау ғылыми-зерттеу институтында алғашқы қадамын бастады, қалыптасты. Осы Институтты ұзақ жылдар басқарды. Институтты небір ауыр кезеңдерден білікті басқару арқасында алып шықты. Сол кездердің тарихынан өз қолымен жазған мәліметтерін назарларыңызға бердік. Оның орындалмай кеткен армандарының бірі осы ғылым ордасының тарихын жазу болатын...

Сонымен қатар, бұл бөлімде «Аташ» компаниясы» жауапкершілігі шектеулі серіктестігін басқарған жылдардағы әртүрлі басқосуларда Каспий теңізіндегі барлау жұмыстарына қатысты өзекті ойлары жинақталған.

Қазақ Мұнай геологиялық барлау ғылыми-зерттеу институты

ҚазМГБҒЗИ-дің тарихы Батыс Қазақстанда тұңғыш ашылған академиялық ұйым – Орал-Ембі ғылыми-зерттеу базасынан бастау алады. Институт 1946 жылы маусым айының аяғында алғаш рет Гурьев қаласында Қазақ КСР Ғылым академиясының тұңғыш президенті Қаныш Имантайұлы Сәтбаевтың бастамасымен ашылған. 1956 жылы база Қазақ КСР Ғылым академиясының Мұнай институты болып қайта жасақталып, кейіннен 1960 жылы Геология және геофизика институтына айналады. 1963 жылдан Қазақ Мұнай геологиялық барлау ғылыми-зерттеу институты болып аталады.

Казахский научно-исследовательский геологоразведочный нефтяной институт

История КазНИГРИ начинается с первой на западе Казахстана академической организации – Урало-Эмбинской научно-исследовательской базы. Институт был открыт по инициативе первого президента Академии наук Казахской ССР Каныша Имантаевича Сатпаева в конце июня 1946 года в Гурьеве.

В 1956 году база была преобразована в Институт нефти Академии наук Казахской ССР. На его базе в результате реорганизации в 1960 году был создан Институт геологии и геофизики.

С 1963 года институт переименован в Казахский научно-исследовательский геологоразведочный нефтяной институт.

Краткая справка о творческой деятельности директора Казахского научно-исследовательского геологоразведочного нефтяного института (КазНИГРИ) Байзакова Марата Коркитовича

2001 год

Байзаков Марат Коркитович в 1975 году окончил Уфимский нефтяной институт по специальности «бурение нефтяных и газовых скважин».

Свою трудовую деятельность начал в 1975 году помощником бурильщика IV разряда Мангышлакского управления буровых работ ПО «Мангышлакнефть». С 1976 года работал старшим инженером в КазНИПИнефть, затем с 1978 года – инженером, старшим инженером, заведующим лабораторией Комплексной экспедиции «Мангышлакнефтегазразведка». Так как М. К. Байзаков обладает отличными организаторскими способностями, практическими и теоретическими знаниями в области бурения нефтяных и газовых скважин, он был приглашен на работу в КазНИГРИ, в котором работает с 1984 года сначала в должности заведующего отделом, затем с января 1993 года – заместителем директора по научной работе, с октября 1993 года и по настоящее время – директором института.

В мае 1993 года прошел стажировку в научном центре фирмы IDF «Сант-Остелле» (Великобритания). С 1992 года – кандидат технических наук, диссертацию защитил в Уфимском нефтяном институте на актуальную тему «Разработка технологических рекомендаций для приготовления буровых растворов для бурения неустойчивых отложений юго-восточной части Прикаспийской впадины».

Общий научно-производственный стаж – 24 года, в том числе научный – 12 лет. Является автором многих публикаций, в том числе двух монографий и ряда рационализаторских предложений, имеет авторские свидетельства.

М.К. Байзаков – известный ученый в области бурения нефтяных и газовых скважин. В 1997 году избран членом-корреспондентом Академии минеральных ресурсов Республики Казахстан по специальности «техника и технология геологоразведочных работ».

В настоящее время работает над докторской диссертацией по буровым растворам месторождений Западного Казахстана.

Он руководит координацией и планированием научно-исследовательских и опытно-методических работ института. Под его руководством деятельность подразделений института сосредоточена на решении комплекса геолого-технических проблем, связанных с освоением ресурсов нефти, газа, конденсата, и вопросов технологии проводки и крепления глубоких скважин. Его большой производственный опыт работы, знание запросов производства и умение поддерживать деловые и творческие связи с другими организациями способствуют эффективному внедрению результатов научных разработок в производство, оказанию подразделениями института необходимой методической и практической помощи производственникам непосредственно на буровых объектах. Его отличает научный подход ко всем поставленным проблемным вопросам и их творческое решение.

Он многое сделал для укрепления научных связей КазНИГРИ с институтами, производственными организациями, акционерными обществами, совместными предприятиями не только Казахстана, но и стран СНГ, для налаживания сотрудничества с крупными иностранными фирмами по решению различных научно-технических проблем.

М. К. Байзаков уделяет особое внимание оснащению института современными приборами и оборудованием, способствующими проведению исследований на высоком научном уровне и повышению квалификации работников, для чего они направляются на соответствующие курсы в страны ближнего и дальнего зарубежья. Принимает все необходимые меры по повышению эффективности научных исследований, чтобы КазНИГРИ был крупным научным центром, способным решать все основные вопросы нефтяной геологии и бурения в Казахстане.

Он принимает активное участие в пропаганде научно-технических достижений, свой большой опыт передает молодежи, преподает в Атырауском университете нефти и газа.

Выступление президента КазНИГРИ
М. К. Байзакова

2001 год

Уважаемые господа!

Последние десять лет, со времени обретения Казахстаном своей независимости, были для нас весьма напряженным в экономическом отношении периодом. Однако, несмотря на резкое сокращение объема заказов, институт сумел доказать свою компетентность при работе с западными нефтяными компаниями, сохранить свой научный потенциал, укрепить техническую базу, значительно расширить услуги за счет освоения новых направлений по разработке месторождений и их геолого-технологического сопровождения. Свидетельством наших заслуг являются не только отзывы наших заказчиков, но и получение высокой награды Франции.

Эти годы позволили нам определить наше собственное кредо: «Бороться, искать, найти и не сдаваться!» и коммерческое кредо: «Желание клиента – закон!».

Казахский научно-исследовательский геологоразведочный нефтяной институт Министерства энергетики и минеральных ресурсов Республики Казахстан является специализированным научным учреждением по нефти и газу.

КазНИГРИ внес большой вклад в развитие минерально-сырьевой базы Казахстана. При непосредственном активном участии его коллектива открыты и разведаны нефтегазовые месторождения на Южном Мангышлаке, в междуречье Урала и Волги, на полуострове Бузачи, а также все известные на сегодня месторождения в бортовых зонах Прикаспийской впадины.

Институт берет свое начало от первой на западе Казахстана академической организации – Урало-Эмбинской научно-исследовательской базы, созданной в городе Гурьеве в конце июня 1946 года по инициативе первого президента АН Казахской ССР академика Каныша Имантаевича Сатпаева, а в 1956 году база была реорганизована в Институт нефти АН Казахской ССР с последующим преобразованием в 1960 году в Институт геологии и геофизики. В 1963 году институт был переименован в Казахский научно-исследовательский геологоразведочный нефтяной институт.

Ныне акционерное общество «КазНИГРИ» является научным учреждением, специализирующимся на исследованиях в области геологии нефти и газа и проблемах геологоразведочного производства на всех его этапах.

В течение многих лет основной сферой научных интересов являются нефтегазоносные бассейны Западного Казахстана, при изучении которых решены многие задачи теоретического и прикладного характера, охватывающие широкий диапазон исследований, который включает методику картирования и технику сейсмических исследований, изучение геологии и тектоники бассейнов, структур и месторождений нефти и газа, вопросы технологии проводки буровых растворов и крепления скважин, проведения комплекса аналитических исследований.

Институтом совместно с учеными ВНИГНИ, ИГиРГИ (Москва), ВНИГРИ, ВСЕГЕИ (Санкт-Петербург), НВ НИИГГ (Саратов), УНИ (Уфа) и другими раз-

работаны вопросы стратиграфии, литологии, геохимии, нефтегазоносности Прикаспийской впадины, Северного Устюрта, Бузачи, Южного Мангышлака. Системные исследования КазНИГРИ по нефтегазогеологическому районированию, выделению зон нефтегазонакоплений легли в основу комплексных программ геологоразведочных работ по изучению территорий казахстанской части Прикаспийской впадины, Северного Устюрта и Бузачи, Южного Мангышлака.

В результате реализации этих программ были открыты крупное нефтяное месторождение Жанажол на востоке и гигантское газоконденсатное месторождение Карачаганак на севере Прикаспийской впадины, подтвердившие высокую перспективность подсолевого комплекса месторождения полуострова Бузачи.

Большой вклад внесли ученые и инженеры КазНИГРИ в оценку запасов выявленных месторождений нефти и газа. Практические запасы всех крупных месторождений Казахстана, таких как Узень, Жетыбай, Каражанбас, Каламкас, Карачаганак, Жанажол и другие, составивших основу углеводородного потенциала Казахстана, оценены специалистами КазНИГРИ. Разработанные в разные годы рецептуры буровых растворов, тампонажных цементов, технологических схем обеспечили безаварийное и качественное строительство сотен поисковых скважин в Западном Казахстане.

Многогранная деятельность исследователей КазНИГРИ получила заслуженное признание, о чем свидетельствует присуждение четырем исследователям звания лауреата Государственной премии СССР, шести – Государственной премии Казахстана. Ряд разработок КазНИГРИ отмечен медалями ВДНХ СССР и ВДНХ Казахстана всех достоинств (1 золотая, 8 серебряных, 11 бронзовых) и дипломами.

Работая в институте, защитили докторские диссертации 7 сотрудников, 64 человека стали кандидатами наук.

История КазНИГРИ органически связана с историей развития нефтяной геологии республики.

В разные годы институт возглавляли Сапар Карымсакович Карымсаков (1946–1952 гг.), Минас Айрапетович Айрапетян (1953–1959 гг.), Сакен Ержанович Чакабаев (1960–1971 гг.), Таумыш Нурушович Жумагалиев (1972–1985 гг.), Саламат Утегалиевич Утегалиев (1985–1993 гг.), Марат Коркитович Байзаков (1993 г.).

В апреле 2001 года институт был удостоен золотой медали Общества поощрения национальной промышленности Франции «За динамику развития и реализацию новых проектов». Высокий уровень научных и практических разработок КазНИГРИ получил признание среди специалистов иностранных нефтяных компаний «Тенгизшевройл», ОКИОК, «Аджип», «Бритиш газ», «Тексако», японской национальной нефтяной корпорации JNOC и других, а также научных центров «Петроконсалтинг» (Швейцария), «Сайман» (Англия), Университет ЮТА (США), с которыми специалисты КазНИГРИ участвовали в осуществлении совместных проектов.

В составе КазНИГРИ, кроме головного подразделения, находящегося в Атырау, имеется Атырауская опытно-методическая экспедиция в поселке Бирлик, организованная в 1976 году в целях апробации научных разработок и скорейшего внедрения их в практику геологоразведочных работ на нефть и газ. В структуре

института четыре центра, которые осуществляют исследования, оказывают научно-практические услуги и производят сервисное обслуживание заказчиков: Центр по геологии, Центр по геологическим работам, Центр по бурению и Центр по компьютерной обработке данных.

Центром по геологии разработаны модели геологического строения Прикаспийской впадины, Северного Устюрта и Мангышлака, осуществлены прогнозные оценки и подсчет перспективных ресурсов УВ по этим территориям, в том числе по акватории Каспия.

Проведенные исследования по выделению критериев, контролирующих формирование и размещение скоплений углеводородов, позволили разработать методику по выбору локальных объектов, наиболее вероятных для содержания залежей нефти и газа по подсолевому и надсолевому комплексам Прикаспийской впадины. По договорам с нефтяными компаниями, среди которых СП «Казахтуркмунай», СП «ФИОК», центр осуществил анализ и оказывает консультативную поддержку по проблемам геологического строения лицензионных территорий и объектов.

Центр выполнил анализ, обобщение геолого-геофизических данных и произвел оперативную оценку запасов выявленной залежи Восточного Кашагана, в настоящее время проводит работы по подсчету запасов месторождений Боранколь, Тенгиз.

Проводятся работы по уточнению строения Прикаспийской впадины, пересмотру материалов подготовленного структурного фонда и оценке запасов по категории С3 с целью регулирования инвестиционных потоков, ориентированных на геологическое изучение недр и установление коммерческих открытий.

Разработана методика по выбору локальных объектов, наиболее вероятных для содержания залежей нефти и газа. Интерпретация данных ГИС проводится по комплексу методов для решения задач выделения и обоснования коллекторов, а также нефтепромысловых и других проблем. Осуществлен анализ радонового каротажа с целью определения приемистости на месторождении Тенгиз.

Интерпретация сейсмических данных и построение моделей изучаемого объекта. В настоящее время проводится интерпретация 2D, 3D по четырем объектам полеозойского и мезозойского комплексов Прикаспийской впадины.

Геохимический анализ пород проведен для «Актобе Пройссаг ЛТД» и других.

Центр по аналитическим исследованиям располагает лабораторным оборудованием и штатом высококвалифицированных специалистов, которые проводят полный комплекс исследований образцов пород и проб нефти, воды, газа, соответствующих международным стандартам.

Проведенные широкомасштабные исследования вещественного и минералогического состава пород легли в основу палеогеографических и палеотектонических реконструкций развития территории, изучения истории ее развития, формирования ловушек нефти и газа, значительно повысивших степень вероятного открытия новых месторождений.

Важным итогом проводимых центром литологических и биостратиграфических исследований явились разработанные схемы стратиграфического расчлене-

ния и корреляции продуктивных толщ Западного Казахстана, широко используется комплексная стратификация отложений на основе важнейших групп органических остатков: фораминифер, остракод, конодонт, а также палинокомплексов.

Петрофизические исследования, также осуществляемые центром, включают изучение пористости, проницаемости, нефтегазоводонасыщенности и др., в соответствии со стандартами западных фирм; изучение флюидальных систем в термобарических условиях пласта, проводимое на уникальном оборудовании, легло в основу закономерностей при определении параметров пластов и резервуаров месторождений нефти и газа.

Исследования, выполненные на Карачаганаке по определению фазового равновесия пластовых систем, позволили обосновать технологию и темпы отбора газоконденсата.

В настоящее время центром выполняются работы по изучению пород и флюидов по месторождению Сазанкурак СП «Сазанкурак» компании «ФИОК», месторождению Тенгиз СП «Тенгизшевройл», месторождений Карачаганак, Боранколь, Толкын, Каракудук, Восточный Сазтобе и других.

Центром бурения выполняется большой объем работ в области разработки методов подбора оптимальных параметров режима бурения, комплекс технических решений и технологий для борьбы с осложнениями в процессе бурения, которые позволяют успешно проводить строительство скважин не только в пластичных породах большой мощности, но и в условиях аномально низких и аномально высоких пластовых давлений.

Результаты многолетних исследований механических свойств горных пород и закономерностей их разрушения широко используются при их классификации, выборе рациональных типов инструментов для получения эффективного разрушения пород.

Также центром проводится разработка новых реагентов, эффективных рентабельных рецептур буровых и тампонажных растворов, работа по предупреждению и ликвидации различного рода осложнений, технологий проводки скважин, опробованию и испытанию нефтяных и газовых скважин, разработка проектно-сметной документации на проводку скважин, рекомендаций по экологической защите поисковых и разведочных скважин.

Разработаны новые эффективные буровые растворы на базе местного минерального сырья и отходов производства, обладающие высокими ингибирующими, крепящими, кульматирующими свойствами, большой соле- и термостойкостью. Проводится испытание и тестирование различных компонентов и реагентов на предмет возможности их использования в условиях Западного Казахстана. Исследования выполнены по заказу таких мировых производителей, как KEM-TRON Ink (США), RHON-POULENC (Франция), AKZO NOBEL (Нидерланды), METSA-SERLA, LIGNOTECH (Финляндия). Ряд реагентов этих фирм внедрен с помощью наших специалистов на скважинах.

Исследования бурового профиля сопровождаются изучением влияния геологоразведочных работ на экологию районов их проведения и разработкой способов предупреждения загрязнения окружающей среды.

Научные достижения института в области бурения и крепления скважин защищены более 70 авторскими свидетельствами СССР. Удостоены Государственной премии КазССР в области науки и техники работы:

– «Разработка и внедрение геолого-технологических комплексов и мероприятий по увеличению скоростей и снижению стоимости бурения глубоких разведочных скважин на нефть и газ в Прикаспийской впадине»;

– «Научные основы и технология производства тампонажных материалов из отходов металлургической, горнорудной и химической промышленности в связи с проблемами охраны недр и окружающей среды».

Центр по компьютерной обработке данных является самостоятельным структурным подразделением.

Центр проводит работу в контакте с другими подразделениями института:

– готовит рекламную и реферативную информацию о достижениях и научных рекомендациях института для публикации в печати и передачи ее заинтересованным предприятиям;

– комплектует библиотечный и справочно-информационный фонд в соответствии с тематикой института и запросами специалистов всеми необходимыми видами отечественной и зарубежной литературы, включая научную, научно-техническую, экономическую, а также нормативно-техническую документацию и другие первоисточники;

– осуществляет копировально-множительные, фотографические, переплетные работы, выполнение графических, шрифтовых и художественно-оформительских работ;

– оказывает авторам услуги в оформлении статей, информационных листов, тезисов (корректирование, печатание);

– осуществляет подготовку выступлений специалистов на страницах газет, на радио, телевидении;

– выполняет все виды работ на компьютере (сканирование, набор и оформление текстовой информации в различных текстовых и графических редакторах, распечатка текста, графиков, рисунков и фотографий на цветном и черно-белом принтерах);

– осуществляет ремонт и наладку компьютеров, оргтехники, а также профилактику и обновление программного обеспечения.

КазНИГРИ, имея большой опыт работы в указанных направлениях и обладая достаточно высоким научно-техническим потенциалом, может предложить свои услуги на их проведение.

Мы также готовы обсудить и содействовать решению любых других вопросов и проблем, которые могут возникнуть у вас при реализации ваших проектов и к которым вы сочтете нужным привлечь нас.

Состояние и проблемные вопросы, связанные с разработкой нефтяных и газовых месторождений Республики Казахстан

2001 год

КазНИГРИ, который я представляю, в этом году исполнилось 55 лет. За это время с участием наших сотрудников открыты почти все месторождения Казахстана (Узень, Жетыбай, Карачаганак, Каражанбас, Каламкас, Жанажол и другие).

За время существования мы произвели подсчет запасов около 100 месторождений, оценку прогнозных ресурсов, реализовали проекты бурения и т. д., которые включают в себя все аспекты геологии, геофизики, бурения, разработки и т. д.

За прошедшие десять лет, несмотря на сложности с финансированием, резкое сокращение поля заказов, мы сумели удержаться благодаря профессионализму, ответственности сотрудников. Однако мы, как и остальные казахстанские компании, в какой-то мере оказались за бортом. Это произошло в силу следующих причин:

1. Отсутствие информации о тендерах, которые в некоторых случаях проводятся за рубежом, в частности в Лондоне – по проекту Карачаганака, в Гааге – по проекту Кашагана и другим. В этой связи необходимо, чтобы все тендеры проводились в Казахстане и был бы информационный бюллетень – или единый, или можно по направлению.

2. Проводимые тендеры иногда имеют закрытый характер, а также выдвигают условия, которые не по силам казахстанским компаниям, в частности, по срокам и условиям участия в тендере.

3. В связи с отсутствием высокопроизводительной лаборатории нефтегеологического профиля все керновые и первичные материалы вывозятся за границу, а нам даются лишь обработанные данные, заключения.

В последующем Казахстан будет вынужден целиком пользоваться информационной базой западных центров, услуги которых на порядок дороже собственных. Поэтому следует постепенно перейти на проведение анализов в Казахстане, чтобы к 2005 году объем вывозимых материалов составил только 10% – для контрольного анализа.

4. В проектах заранее закладываются импортные материалы и оборудование, что противоречит требованию об импортозамещении.

5. Является проблемой переход на западные стандарты ИСО, сертификация предприятия, что требует значительных затрат. Кроме того, западные разработчики стандартов могут поставить условие о ежегодной сертификации, подтвержении стандартов и таким образом открывают путь к практически ежегодному изыманию средств с десятков тысяч предприятий, если не будет принята определенная государственная программа стандартизации.

Одним из реальных путей решения проблем является создание совместных предприятий по всем видам нефтяных операций – от проектирования до реализации продуктов нефтегазодобычи. Это позволило бы переоснастить казахстанские компании, обучить персонал и создать необходимую базу.

Поэтому необходимо внести изменения в законы «О недрах», «О нефти», чтобы все иностранные компании, работающие в Казахстане, создали СП с долей

участия казахстанцев не менее 50%, как это было в арабских странах. Тогда бы проблемы, которые я перечислил: отсутствие информации о тендерах, отсутствие высокопроизводительных лабораторий, импортозамещение по материалам и оборудованию, стандартизации – постепенно решились бы.

Особое внимание необходимо уделить **вопросу кадров** в казахстанских сервисных компаниях. Наряду с технической оснащенностью и финансовыми возможностями наши компании испытывают острую потребность в квалифицированных кадрах, которые к тому же западные фирмы переманивают более высоким уровнем зарплаты и возможностями. Поэтому этой проблеме необходимо придать законодательную основу, и одним из решений была бы цивилизованная выплата компенсации фирме или компании, где ранее работал приглашаемый специалист, что будет соответствовать мероприятиям, направленным на обеспечение национальной безопасности республики.

Весьма важным является **оснащение института современным лабораторным оборудованием**, повышающим конкурентоспособность научных и сервисных исследований и услуг. Приобретение лабораторного оборудования, компьютерных программ, передвижных лабораторных и исследовательских комплексов осуществляется нашим институтом только за счет собственных средств. Кардинально модернизовать всю лабораторную базу за счет собственных средств КазНИГРИ не в состоянии.

В связи с тем, что институт в рамках общей политики государства, направленной на максимальное привлечение казахстанских компаний и фирм к нефтяным операциям, осуществляемым западными компаниями в разрезе импортозамещающих технологий и услуг, привлекается к участию в крупных проектах на Кашагане и Тенгизе, мы считаем, что одним из реальных путей было бы приобретение на долгосрочной лизинговой основе (8–10 лет) необходимого лабораторного оборудования, компьютерных систем и программных документов, а также обучение сотрудников института в счет предстоящих заказов, которые будут выполняться для этих компаний.

Это, с одной стороны, обязало бы компании уделить большое внимание размещению исследований в Казахстане, обеспечило бы устойчивый источник заказов для института, что создало бы возможность расчетов по лизингу.

Кроме того, постоянное выполнение заказов позволило бы казахстанской стороне иметь собственную систему данных, дало бы возможность аккумулировать уникальные сведения, позволяющие осуществлять мониторинг состояния разработки недр.

Как известно, заказчиками института являются практически все нефтяные компании Казахстана, в том числе и с участием иностранного капитала, такие как «Шеврон», «АККО», Китайская Национальная Нефтяная Компания, Японская Национальная Нефтяная Компания, «Казахтуркмунай» и другие.

Однако отсутствие надлежащего лабораторного комплекса-офиса вызывает определенные трудности в диалоге с заказчиками. Потому что в первую очередь они, как вам известно, обращают внимание на привлекательность офиса и т. д.

Мы были бы весьма признательны за содействие в строительстве нового офиса КазНИГРИ в пределах его нынешного месторасположения, что продиктовано необходимостью сохранения исторического своеобразия города и исторической преемственности.

В силу того, что расценки на научные исследования и проектные разработки, выполняемые казахстанскими исследовательскими центрами, низки при непомерно высоких ценах на западное оборудование, приобретение последнего становится весьма сложной проблемой. С этой позиции нельзя научные коллективы уравнивать по налоговым и другим нагрузкам с предприятиями, имеющими коммерческую направленность и производящими высоколиквидные товары. Вероятно, необходимо продумать вопрос о налоговых каникулах для институтов, которые занимаются модернизацией производства, в зависимости от того, какая часть их бюджета уходит на приобретение и освоение новой техники, оборудования, переобучение и обучение кадров, хотя бы сроком на три-четыре года.

Если наши предложения получат должное понимание и поддержку, то КазНИГРИ быстрее, чем в настоящее время, начнет развиваться и в будущем с избытком возместит государству все отложенные доходы от деятельности нашего предприятия.

Подводя итоги, хочется констатировать, что на новом этапе своего развития в новых экономических условиях коллектив КазНИГРИ сумел найти себе достойное место и продолжает успешно работать и развиваться.

М.Қ. Байзақов, С.А. Байқадамов, Б.С. Өжкенов

Э.С. Воцалевский 80 жас мерейтой конференциясында

Сағызда

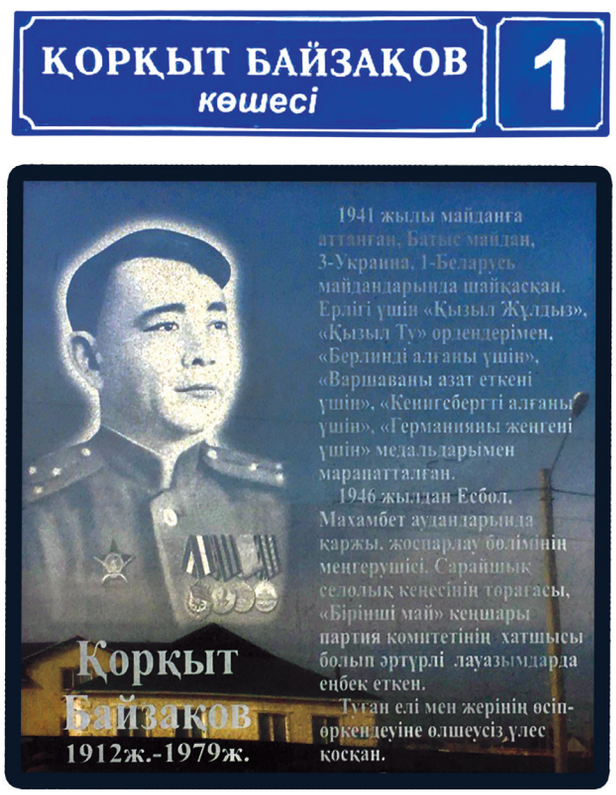

Атырау облысы, Махамбет селосындағы Қ. Байзақов көшесі

Марат, Майра

Егемен Қазақстан

Жылусыз өмір өрге баспайды

немесе Атыраудағы ғылыми-зерттеу институтының бүгінгі ахуалы жайында

Елінің көсегесін көгерте алмын дейтін мықты экономистер өз бағдарламасының жүзеге асуы үшін ғылымды алға тартады. Ал, халқы қиындықты бастан кешіп, одан тез арада құтылған, өркенделген елдің тәжірибесін білетін, [illegible] пайдасын бір шүмен айналысатын мамандандырылған ғылыми мекеме болып табылады. Бұл институттың ірге тасын сонау 1946 жылы академик К. Сәтбаев — Батыс Қазақстанның табиғи жер асты қорын зерттеу үшін қалаған еді. Әрине, одан кейінгі жылдарды әркілы қайта құруға ұшыраған да рас.

Кейінгі жылдары институт атына сай бірақ игі істерді жүзеге асырудың максаты — таным, дүниені, жер [illegible] зерттеп, [illegible] ашып, [illegible] ғылыми деректер [illegible] сенімсіздіктен арайтын «Шеврон» компаниясы сарапшыларының өзі — Теңіз кенішіндегі тақталы флюидтер мен басқа да зерттеу қорытындысына бас шайқап, өте жоғары баға берген болатын. Қандай қиындық туса да ғылыми жұмыстар өз деңгейінде жүріп жатыр. Дегенмен, әлемдік деңгейден кем түспесін десек, институтқа қамқорлық жасау керек. Қазір жұмарттың қолын жоқтық байлап, көптеген күрделі есептеу жұмыстары қолмен атқарылады. Қатарласжұмыс істейтін орнымен салыстырғанда айтуға уят. [illegible] ушін жабдықталуы институт [illegible] ушін орындалмас [illegible] ушін ғылыми-[illegible] ушін [illegible] берер көмегі шамалы. Ал, олардың күн көрүі керек. Жалақысы мол жұмыс іздейді.

Өкініштісі сол — тағы қайталап айталық, жоғары оқу орнын бітіріп келген жастар осы институтта мол тәжірибе жинақтап, қабырғасы қатайып, білімді маманға айналған кезінде кетіп жатыр. Оған қалай жүрегің сызламасын?! Олар анау-мынау емес, ғылым кандидаттары мен докторлары, тіпті, болашақ академиктер, көсіпкой мамандар емес пе?! Қалған мамандар бір аламан-бәйгеге салып, екіүш ғылыми ақтаруға мәжбүр болып отыр. Бұған олар қашанға дейін шыдай береді?

Кен орнының қазуды бақылау [illegible] андықтардың еншісінде [illegible] тіс. Ал, ондай жауапты [illegible] дігі мол, күрделі іс[illegible]тқару [illegible] ғалымдар мен білгір ма[illegible] ар керек. Өйткені, шетелдік [illegible] стордарды тартуға байла[illegible] сты кеніш қазу жұмыстарына [illegible] лымы-техникалық сарапшы[illegible] ық жасау үшін барлаушылар[illegible] ы дайындаудың маңызы зор. Ол [illegible] з жерімізде, өз елімізде негізі [illegible] бар біздің институтта әзірленуі [illegible] тіс. Бұл айтылған шараны жүзеге асыру үшін Үкімет [illegible] бюджетінен бөлінетін қаржының тым тапшы болмауы керек.

Егер ғылыми-зерттеу жұмыстарының алныс процентін мемлекет қаржыландырса, тығырықтан тез шығар едік.

Әрине, елімізде болып жатқан өзгерістер, сөз жоқ, болашағымыздың бастауы екені шындық. Бұл ретте үлкен жауапкершілік жүктелді. Біздер соның ғылымын, табиғи отын [illegible] асты байлығын, табиғи отын қорын ұқыпты да тиімді пайдалануын жолдарын табуға [illegible] ұмтылысымыз.

М. БАЙЗАКОВ.
Қазақтың мұнай геологиялық барлау ғылыми-зерттеу институтының директоры.

[illegible] ырау қаласы.

ЭКОНОМИКА

24.06.95

СЫРЬЕВОЙ ПОТЕНЦИАЛ

Экономя грош, теряем золотой, или Чем живет нефтяная наука

Виктор СУТЯГИН, «Казахстанская правда»

Сегодня весь мир знает такие крупные месторождения нефти и газа, как Узень, Жетыбай, Жанажол, Карачаганак, Кумколь. И, конечно, Тенгиз, который после заключения соглашения на его разработку с компанией «Шеврон», стал, образно выражаясь, деловой визиткой Казахстана. Именно после этой «сделки века» о республике заговорили как о крупной нефтяной державе, к ней потянулись инвесторы со всего мира. Но природа умеет хранить свои тайны. Чтобы сокровища подземных кладовых стали служить людям, их необходимо отыскать, определить запасы. Готова ли наша республика, нуждающаяся в приросте запасов и обнаружении новых месторождений углеводородов, проведению подобных исследований? Об этом беседа нашего корреспондента с директором Казахского научно-исследовательского геолого-разведочного нефтяного института Маратом БАЙЗАКОВЫМ.

— Марат Коркытович, в бытность Союза геолого-разведочными работами на нефть и газ занимались десятки институтов, на вооружении которых были солидный научный потенциал, оборудование, опыт. Сегодня в республике, кроме вашего и Института геологических наук НАН, научно-исследовательским обеспечением поисков нефти и газа заниматься вроде как п некому...

— Другими словами, вас интересует, ли геологическая наука ребя[illegible] в каком она нам доста[illegible] стоящие перед [illegible] положить[illegible] делать с[illegible] работали [illegible] туре они[illegible] Месторожд[illegible] томатическ[illegible] нефтегазово[illegible] тов, которые[illegible] минерально-с[illegible] затрат на геол[illegible] ные обеспечить[illegible] нефти и газа. По[illegible] имы как интегра[illegible]

Предстоящий праздник — День геолога — мои коллеги на этот раз встречают не совсем в радостном настроении. Этому причиной — неуверенность в завтрашнем дне. Сегодня весь мир знает такие крупные месторождения нефти и газа, как Узень, Жетыбай, Каламкас, Карачаганак, Жанажол, Кумколь и др. Это далеко не полный перечень месторождений, в открытии которых внесён весомую лепту геологи-нефтяники. А ныне эта отрасль переживает существенные трудности, связанные с финансами, кадрами и т. д.

Резонно возникает вопрос — почему так получилось? Разве республика Казахстан не нуждается в нефти и газе, которые в значительной мере определяют ее экономическое положение?

Недостаточно внимания и к научному обеспечению отрасли. Прошедшее в прошлом году совещание руководителей НИИ, геолого-разведочных организаций Россини и Казахстана показало, что в России в этом направлении работают 43 института, не говоря об СНГ в целом. А у нас? Отсюда и результаты.

В трудных условиях приходилось работать геологам и раньше, [illegible] труднее. Поэтому [illegible] ства нефтяной промышленности, теперь же [illegible] ности, усугубились из-за [illegible] финансовой [illegible] ки.

Как и прежде, геологи остаются без своей продукции. Те 6 процентов, которые идут на воспроизводство минерально-сырьевых ресурсов, не покрывают затрат к геолого-разведочные работы. Для проведения [illegible] способные обеспечить необходимый прирост запасов нефти и газа. В этой связи следует в корне пересмотреть существующие положения и нормативы.

Какие-то надежды можно было бы возлагать на иностранные инвестиции, но и в этом направлении [illegible] имеется много нерешенных проблем, в частности, транспортировка и переработка углеводородного сырья.

Известно, что поиски месторождений — процесс трудоемкий и длительный. Он связан с проведением большого объема геофизических, геологических, буровых, исследовательских и других работ. И не на каждом геологическом объекте они завершаются положительными результатами. Наверное, только в геологии и отрицательные результаты поисков расцениваются как результат, так как показывает, где и в каких условиях нецелесообразно проведение поисковых работ.

Успех геологоразведки без научно-геологического прогноза [illegible] Отсюда [illegible] ходимо много-много раз [illegible] прежде, чем [illegible] глубокого анализа [illegible] материалов, [illegible] их научной обработки мель- [illegible] зя приступать к [illegible] скважин.

Необходим научно обос- [illegible] нованный проект на [illegible] дённые тех или иных [illegible] К примеру, одна трехтысячеметровая скважина [illegible] приблизительно 69 [illegible] тенге. И если вместо трех скважин пробурить две, а сэкономленные деньги [illegible] пустить на некоторых [illegible] ки.

Поскольку речь зашла о «пустых» скважинах. Конечно, [illegible] вопрос: а сможет ли [illegible] нашими геологическая [illegible] ми-нефтяниками? Я думаю, [illegible] что сможет, если и не сра- [illegible] зу, то постепенно сможет. Главное — поставить конкретные задачи. Конечно, [illegible] распадом Союза большая [illegible] грузка легла на плечи наших ученых-нефтяников. [illegible] раньше над открытием месторождения работали не [illegible] сколько десятков институтов [illegible] производительность [illegible] оценивалась в сейсмике [illegible] лометрах в бурении. [illegible] логонных метрах в [illegible] Финансовые затраты [illegible] кого интересовали. Лишь бы [illegible] был выполнен план. [illegible] административно выделялись финансы, без [illegible] запроса, да и они не [illegible]

Сейчас же при дефиците финансов, когда каждый [illegible] метр стреляный погонный [illegible] средняя 2000 долларов, а [illegible] долларов, уже ни одно [illegible] приятие не решится [illegible] рить «пустые» скважины. [illegible] вот здесь должна помочь [illegible] геологическая наука. [illegible] ходимо много-много раз [illegible] прежде, чем [illegible] глубокого анализа [illegible] материалов, [illegible] мерить. Без [illegible]

[illegible] без этого будущее нефти и [illegible] представляется [illegible] ных. Конечно, нефтяная геология живет, в [illegible] лагря еще благодаря не- [illegible] ледавней вместо [illegible] ров надо понять: их интересует [illegible] нефть, [illegible] цев можно [illegible] гатства республики.

В праздники обычно говорить о своих достижениях. Но я позволил отойти от традиции, чтобы сказать, что говорить о хорошем можно только тогда, когда уже нечего [illegible] о плохом. За [illegible] хорошее [illegible] боролись, я хотел бы [illegible] люди! Я хочу выдающихся людей, таких лауреатов [illegible] ших, как Ж. Ж. Ленинской премии Х. Абдулиных, В. П. Токарев, [illegible] Узбекгалиев, Б. Н. Джумагалиев, Г. М. Кузнецов, [illegible] танких, как Т. Н. Сулейменов, Б. Н. Хажиев, С. У. [illegible] Утегалиев, Х. Т. Тажиев, Э. С. Бочанов, Ж. Ж. Шаховой [illegible] ков, А. Н. Шаховой [illegible] должен [illegible] далеческий, А. Н. [illegible] многих других, с кем мне [illegible] пришлось работать и благо[illegible] ленке нефть сейчас [illegible] ся, ибо стала золотом, [illegible] никогда стала [illegible] том без [illegible] прилагательного —

М. БАЙЗАКОВ,
директор КазНИГРИ, кандидат технических наук.

Баспасөз беттерінде

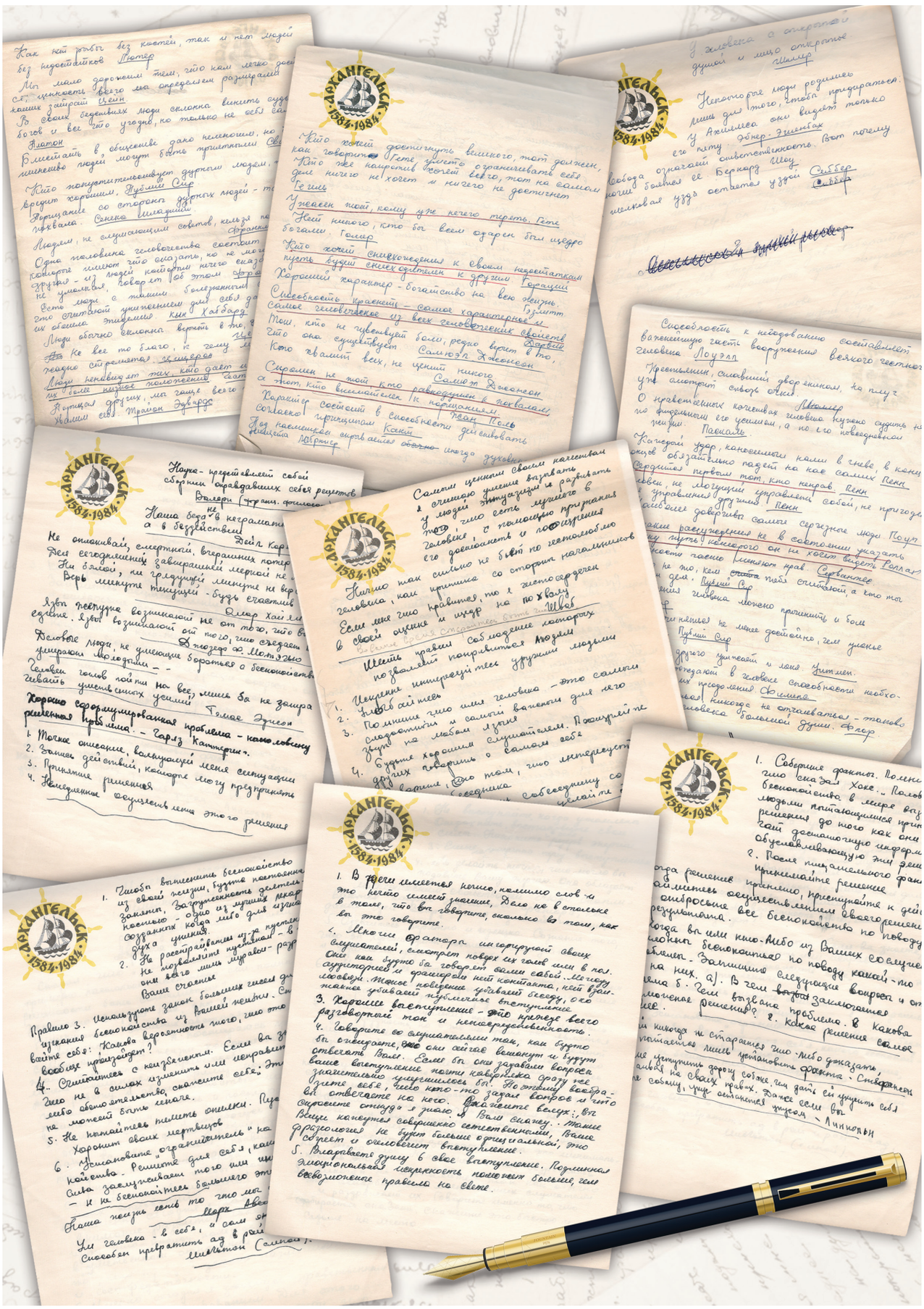

М. Қорқытұлының қойын дәптерінен

Марат Қорқытұлы Байзақов 50 жаста!

Осы жылы 6 шілдеде Қазақ мұнай геологиялық барлау ғылыми-зерттеу институтының президенті, техника ғылымдарының кандидаты М.Қ. Байзақов ердің жасы елуге толды.

Марат Қорқытұлы 1952 жылы 6 шілдеде Атырау (Гурьев) облысының Махамбет ауданының Махамбет кентінде дүниеге келген. 1969 жылы Чкалов атындағы орта мектепті тамамдағаннан кейін, бұрынғы Кеңес Одағының көмірсутекті аймақтарындағы санаулы жоғары оқу орындарының бірі – Уфадағы мұнай институтына түсіп, 1975 жылы оны мұнай және газ ұңғымаларын бұрғылау мамандығы бойынша ойдағыдай бітіреді.

Жас тау-кен инженері, өзінің еңбек жолы есігін маңдай терімен сыпайы ашу мақсатында, сол жылдың тамыз айында «Маңғыстау өндірістік бірлестігінің» Маңғыстау бұрғылау басқармасына бұрғышы көмекшісі болып орналасады. Алайда ғылыми саланы аңсаған М.Қ. Байзақов 1976 жылы мамыр айында Қазақтың мұнай жобалау институтына ауысып, жуу сұйықтығы секторында аға инженер, ал 1978 жылы қыркүйек айынан 1984 жылдың сәуіріне дейін Маңғыстау мұнай-газ барлау экспедициясында технологиялық бөлім инженері, аға инженер, жуу және тампонаждық (шегендеу) ерітінділері зертханасының меңгерушісі қызметін атқарған.

ҚазГБҒЗИ-дің қызметке арнайы шақыруына байланысты 1984 жылы Атырауға келіп, мұнда 1992 жылдың аяғына дейін – бұрғылау бөлімінің меңгерушісі, 1993 жылдың басында – институт директорының орынбасары, осы жылдың мизамынан директорлыққа тағайындалып, күні бүгінге дейін лауазымды жұмысын атқаруда. Талантты да талапты жас ғалым теориялық білімді өндірістік тәжірибемен нақты ұштастырып, республикамыздың батысындағы институт ұжымын басқарып, Егеменді Қазақстанымыздың мұнай-газ өндірісін дамытуда еселі ғылыми жетістіктерді жалғастыруда. Пікірімізді сараптап ортаға салсақ, М.Қ. Байзақов – мұнай-газ ұңғымаларын бұрғылау саласындағы республикадағы белгілі ғалымдардың санаулыларының бірі десек, артық болмас.

Өткен мезгілде М.Қ. Байзақов өзі, кейде әріптестерімен бірігіп жазған, әрі баспасөзде жарияланған жетпіс ғылыми мақаланың және екі монографияның авторы. Осыларға қоса, ол бірнеше тиімді ұсыныстың, авторлық куәліктердің иесі.

Сондай-ақ ол Каспий маңы ойпатының солтүстігіндегі терең бұрғылау техникасын, технологиясын жоғары сатыға көтеру, ұңғыманы бұрғылауда кездесетін кедергілерді ескеру, кездескен жағдайда оларды жою, бұрғылау әрі шегендеу ерітінділерін тұрақтандыру, экология және табиғи қоршаған ортаны қорғау саласындағы ғылыми зерттеулерге тікелей қатынасып, жетекшілік етуде.

Тағы да айта кетерлік жайт, Марат Қорқытұлының, 1992 жылы Уфа мұнай институтында қорғаған кандидаттық диссертациясы туралы. Қысқаша тұжырымдасақ, жоғарыда келтірілген маңызды зерттеулердің диссертация тақырыбымен қоян-қолтық әуендесіп жатқаны. Яғни оның өндіріске еніп, жан-жақты іске асып, ғалым болжамын ақтағаны. Ол тақырыптың орысшасы: «Разработка технологических рекомендаций для приготовления буровых растворов для бурения неустойчивых отложений юго-восточной части Прикаспийской впадины». Мұны Егеменді ел болғанымызға он жылдан асса да, әлі есіктен, тесіктен сығалап жүр-

ген байғұс мемлекеттік тілімізге өреміз жеткенінше, әзірше былайша аударып, оқырмандар төрелігіне салып көрмек ниеттеміз: «Солтүстік Каспий ойпатының оңтүстік-шығыс бөлігінде босаң таужыныстық қабаттарын бұрғылау үшін ерітінділер дайындау технологиясындағы ұсыныстарды талдап жетістіру».

1946 жылдың маусымында академик Қаныш Имантайұлы Сәтбаевтың арқасында отау көтерген, Ұлттық Ғылым академиясының «Жем-Жайық ғылыми-зерттеу базасы» кейін Қазақ Мұнай геологиялық барлау ғылыми-зерттеу институты 56 жылдық жолды артына қалдырды. Осы кезең ішінде мұнай және табиғи газ кеніштерін ашып, оларды өндірудің тұрақтылығын қамтамасыз ете алатындай дәрежеге, деңгейге жеткізу бағытында геология және бұрғылаудың көптеген теориялық әрі тәжірибелік мәселелері мен міндеттерін шешті. Өткен мерзімде геолог-бұрғышылар ұрпағы ауысты. Алайда институт дәстүрі жаңа мазмұн, қағидамен толысып, дамып, өркендей түсуде.

Қиын-қыстау, нарықтық жаңа жағдайға көшу кезінде де М.Қорқытұлы институт ұжымының ғылыми потенциалын сақтап қалу жолында, әсіресе зерттеудің жаңа түрлерін таңдауда, ұйымдастыру мен халыққа қызмет көрсету саласын кеңейту жоспарына орай күрделі еңбек етуде.

Батыстық әдістер, үлгілікке сәйкес жас инженер мамандар, ғылыми қызметкерлер даярлауға мүмкіндік туғызуда. Осылардың арқасында ҚазГБҒЗИ шетелдік инвесторлармен бірге біраз жобаларды жүзеге асыруда. Олардың ішінде Теңіз, Қарашығанақ, Қашаған, т.б. кеніштер бар.

Жақын арада институт ғылыми қызметкерлері «Каспиймұнайгаз», басқа да әріптестермен бірге Теңіз кенішінің мұнай қорын қайта есептеуін аяқтап, тиесілі орындарға жолдап, зор тапсырманы абыройлы орындағаны – қуанарлық жайт. Алда – Қарашығанақ, Қашаған, т.т.

М.Қ. Байзақов – ғылыми-техникалық жетістіктерді насихаттауға белсене қатысып, әрдайым өзінің мол тәжірибесін жастарға беруде басқаларға үлгі. Атырау Мұнай-газ институтында ұстаздық етеді, 1994–1996, 2002 жылдары бұрғылау мамандығы бойынша мемлекеттік емтихан комиссиясының төрағасы болды. Оның игілікті еңбегі орынды бағаланып, Қазақстан мұнайының 100 жылдығына орай «Құрмет» орденімен марапатталды.

Ол зайыбы Майра Салыққызы екеуі балаларын аялап өсіріп, Отанымыздың болашақ ар-намысты азаматтарын тәрбиелеуде.

Қымбатты Марат Қорқытұлы! Сізді ердің жасы елуге келген мерекеңізбен айқара құшақтап құттықтап, өзіңізге және отбасыңызға зор денсаулық, өмірде бақыттылық, ғылым майданында бай шығармашылық табыс тілейміз.

Сөз соңында кіші ғылыми қызметкерліктен бастап, біраз баспалдақтардан өтіп, ҚазГБҒЗИ-де 47 жыл жыл еңбек еткен осы жолдардың авторының Сізге айтар алғысы да, артар аманаты да біреу-ақ: Институт ұжымын көмірсутегі ғылымының кемел биігіне бастай беріңіз! Әрдайым арман жолында атың арымасын, қанатың талмасын, абыройың асқақ болсын!

Таумұш Жұмағалиев
ҚР Еңбек сіңірген геолог-мұнайшысы,
ҚР Мемлекеттік сыйлығының лауреаты,
геология-минералогия ғылымдарының кандидаты.
Атырау қаласы, 4–8 шілде, 2002 жыл

«Аташ» компаниясы» ЖШС – 2003 жылдың 29 желтоқсанындағы Каспий теңізінің қазақстандық бөлігіндегі Аташ бөлімшесінде барлау жүргізу туралы шартына сәйкес жүзеге асырылған жоба.

Жобаның қатысушылары:
• «ҚазМұнайТеңіз» ТМК АҚ – 50%
• «Лукойл Оверсиз Шельф Б.В.» – 50%
Жоба барлау мерзімінің аяқталуына байланысты 2010 жылы жұмысын тоқтатты.

ТОО «Компания Аташ» – проект, который осуществлялся в соответствии с Контрактом на проведение разведки в пределах участка Аташ, расположенного в казахстанском секторе Каспийского моря, от 29 декабря 2003 года.

Участники проекта:
• АО «МНК «КазМунайТениз» – 50%
• Компания «Лукойл Оверсиз Шельф Б.В.» – 50%
Проект закрыт в 2010 году в связи с истечением периода разведки.

«Аташ компаниясы» ұжымы. Солдан оңға қарай: Д. Дорохов, Гүлжан, Н. Маденова, К. Нарова, М.Қ. Байзақов, Б. Алипова, О. Бекниязова, Н.Н. Сазонов, А. Алдабергенова, Т.С. Мукашев

Интервью с генеральным директором ТОО «Компания Аташ»
Байзаковым Маратом Коркитовичем

«Деловой Актау». 2007 год, № 7 (август-сентябрь)

– Расскажите, когда была основана ваша компания?

– ТОО «Компания Аташ» – совместное предприятие. Его учредители: дочерняя компания «КазМунайГаза» – «КазМунайТениз» и компания «Лукойл». Компания начала свою деятельность с февраля 2004 года. Занимается разведкой месторождений на море на территории площадью свыше 9,5 тысяч квадратных метров. Наиболее перспективными структурами определены Аташ, Казахстан и Марал. Вскоре после бурения на структуре Аташ будет ясно, есть ли здесь нефть.

– Чтобы возглавлять подобную компанию, необходимо быть лидером. Как вы считаете, есть ли у вас задатки лидера и какими еще качествами должен обладать руководитель?

– Если я уже свыше пятнадцати лет первый руководитель, то думаю, что лидерские качества во мне есть. Во-первых, это, скорее всего, заложено моими родителями с детства. А во-вторых, в большой степени на формирование лидерских качеств влияет окружение. Мне в этом плане повезло. В КазНИГРИ мне посчастливилось работать с корифеями геологии и бурения, такими как Т.Н. Жумагалиев, А.И. Шаховой, Б.С. Измухамбетов, У.С. Карабалин, Э.С. Воцалевский, В.П. Ветрова и другие. В Уфимском нефтяном институте, который я окончил, а затем учился в аспирантуре, моими учителями были академики М.Р. Мавлютов, А.И. Спивак, Ф.А. Агзамов.

Немаловажно и то, что руководитель должен быть отчасти психологом. Он должен понимать и направлять своих сотрудников. Что касается профессионализма, то это, конечно, необходимо. Но все же объять необъятное нельзя. Для этого есть заместители, сотрудники, которые в деталях больше знают, чем руководитель. А руководитель должен иметь видение, создать свою команду и уметь ее направить. И еще. Ни для кого не секрет, что он должен иметь хорошие связи. Где-то в книге по менеджменту я прочитал, что 15–20% рабочего времени нужно уделять работе, а 80–85% необходимы для общения с властью, с партнерами, конкурентами, чтобы твоя компания процветала.

Я сам родом из небольшого поселка, где было всего четыре класса начальной школы. В свое время мне пришлось помотаться по интернатам, затем поступил в Уфимский нефтяной институт. В нашей семье я первый нефтяник. Потом уже мои братья, племянники пошли по моим стопам. А начинал я помощником бурильщика здесь, на Мангышлаке. Самыми главными для меня были и остаются мои учителя. Особенно хотелось бы отметить Х.Ж. Узбекгалиева, лауреата Ленинской премии, руководителя всех работ по открытию Мангистауского нефтяного края. Благодаря таким учителям я стал тем, кто я есть сейчас. В наше время, чтобы стать руководителем, нужно было пройти все этапы: помбур, бурильщик, буровой мастер и т. д. Сейчас многие безболезненно проходят эти этапы за короткое время.

– Известная героиня из не менее известного фильма говорила: «Главное – научиться управлять тремя. А потом количество уже не имеет значения». Вы согласны с этой фразой? И какими принципами вы руководствуетесь при работе с коллективом?

– Сейчас в моей команде не так уж много людей, человек двадцать. Это заместители и главные специалисты. Но мне приходилось работать и с тысячей человек. Я думаю, она права в том, что если ты умеешь руководить малым количеством людей, то и большое тебе по плечу. Хотя, конечно, есть в этом свои нюансы, поскольку руководить большим количеством людей гораздо сложнее. А насчет принципов: я прежде всего в людях ценю порядочность, не терплю ложь и сам стараюсь не лгать.

– Чего вы никогда не скажете вашему подчиненному?

– Я думаю, что нельзя человеку сказать, что он глупый и ничего не знает. Это очень оскорбительно для любого. Если это скажешь, то у человека просто не будет ни желания, ни стимула работать дальше.

– Какой вы видите свою компанию, скажем, лет через пять?

– Видимо, в каждом человеке заложено какое-то везение (удача). Как говорят, дух прежде всего. Мне посчастливилось общаться с Далай-ламой в Тибете, с Сайя-Бабой, побывать во многих святых местах. Думаю, что я где-то удачлив. В тех местах, где я работал, всегда находили нефть: Каламкас, Каражанбас и т. д. Как говорят, легкая рука. И сейчас нефть мы найдем. Через пять лет «Аташ» будет процветающей компанией, которую будут знать не только в Казахстане, но и далеко за его пределами.

– Говорят, доверяй, но проверяй. В сложной ситуации вы доверитесь отечественным или иностранным специалистам?

– В компании работают как казахстанские, так и российские специалисты. Некоторые вопросы мы решаем сами, а важные решения принимает совет учредителей. А на вопрос, кому доверять, я отвечу, что и казахстанские, и российские специалисты – все они прошли одну и ту же школу. И потому разделять их, мне кажется, не стоит.

– Девиз руководителя «Компании Аташ»?

– По мере возможности помогать окружающим. Нас в семье было семеро, мы всегда старались друг другу помочь. Видимо, это заложено в нас нашими родителями. От этого и ты сам испытываешь огромную радость. Я думаю, что это главное, будь ты просто человеком или руководителем. Наша компания всегда уделяла особое внимание социальным аспектам. Начиная с 2004 года «Компанией Аташ» профинансированы такие социальные и культурно значимые проекты в Мангистауском регионе, как выпуск книги «Адай шежиреси» в восьми томах в рамках реализации указа Президента РК «Об охране и использовании историко-культурного наследия», помощь ветеранам Великой Отечественной войны в приобретении автомобилей и т. д. Принимали участие в строительстве набережной в 7-м микрорайоне, мавзолея Адай и в реализации других проектов. В этом году участвуем в строительстве детского сада на 240 мест в поселке Курык.

Выступление генерального директора ТОО «Компания Аташ»
Марата Коркитовича Байзакова

2005 год

Уважаемые господа! Уважаемые коллеги!

Мне несколько трудно сегодня выступать, поскольку, по мнению некоторых присутствующих, мы – один из тех «загрязнителей» Каспийского моря, потому что мы недропользователи и наш участок Аташский находится на шельфе данного моря. Но мне хотелось прояснить некоторые вопросы. Нужна ли нам нефть с Каспийского моря? Наверное, нужна, поскольку все делается для того, чтобы эту нефть добыть. Государственная программа освоения и т. д. Нужно ли нам сохранение экосистемы моря, сохранение рыб, тюленей и т. д.? Видимо, тоже нужно. Вопрос стоит так: что выгоднее – нефть или икра? Разумеется, желательно, чтобы было возможно производить и то и другое. Хотя некоторые ставят под сомнение саму идею одновременной промышленной эксплуатации и того и другого, то есть вопрос стоит: или-или. Почему я на этом акцентирую внимание? Потому что при разработке месторождений на море какие-то изменения в экосистеме, хотим мы или не хотим, все равно будут.

Я родился на берегу Урала и застал дедов, которые говорили, что во время нереста, чтобы не потревожить рыб, колокола в церквях не звонили, а копыта лошадей оборачивали дерюгой и даже не подпускали скот к реке. А когда большая махина в несколько тысяч тонн упирается в дно моря, может быть на лежбище осетровых, естественно, изменения будут. Другое дело, что мы должны приложить максимум усилий для недоведения экосистемы Каспийского моря до ручки.

В связи с этим было бы полезно в общих чертах определить научно-технические проблемы, с которыми столкнулись или предстоит столкнуться недропользователям.

Во-первых, поскольку данный участок находится в заповедной зоне уникального водоема – Каспия, вопросам экологии должно уделяться пристальное внимание. Процесс строительства скважины на всех этапах должен сопровождаться принципом «нулевого сброса», то есть все образованные отходы производства и потребления должны быть собраны и переданы на переработку и утилизацию специализированным предприятиям. Кроме того, весь период строительства скважины должен сопровождаться экологическим мониторингом (включая воду, атмосферу и т. д.). Но, как показали экологические (производственные) мониторинги, проводимые перед каждой нефтяной операцией, воздействие последних – минимальное. Весь период наблюдения после эксперимента все объекты ихтиофауны и макрозобентоса сохраняли свою активность и выживаемость. И не оказывают воздействия на фоновые показатели гидрохимического состояния водной среды. Но, как вы все знаете, загрязнителями Каспийского моря являются и другие источники, в частности такие, как вынос с речным стоком (материковый сток), сброс неочищенных промышленных и сельхозстоков, коммунально-бытовых сточных вод, транспортировка нефти морским путем, даже загрязненные борта танкеров, вторичные загрязнения при дноуглубительных работах, атмосферный и водный перенос веществ из других районов. Ни для кого не секрет, что в наследство от Советского Союза нам осталось более тысячи скважин в затоп-

ляемой зоне, а также затопленный СПБУ «60 лет Азербайджана» на площади Ракушечное море (1983 г.). И нет гарантий того, что они не «фонят». Кто больше наносит вреда Каспийскому морю, один Аллах знает.

Следующий вопрос, который требует своего осмысления, – это явление наведенной сейсмичности, которое всем известно. Однако на большинстве месторождений мира в силу особенностей их строения, темпов отбора, поддержки пластового давления происходит последовательное общее прогибание поверхности без катастрофических срывов.

Естественно, при отборе флюидов происходят изменения в скелете резервуара, что в некоторых случаях может быть причиной сейсмонаведенной сейсмичности. Однако чтобы это подтвердить, необходимо проводить специальные исследования, что, конечно, требует определенных затрат. Нельзя все природные катаклизмы связывать только с добычей углеводородов. Почему же тогда трясет Китай, почему произошло землетрясение в Армении, в Спитаке, неужели там уж так много добывают нефти? И что-то я не слышал о землетрясениях в Венесуэле, Арабских Эмиратах, где строят высокие небоскребы. Видимо, в каждом случае надо подходить индивидуально.

Наряду с этим имеет место и проблема утилизации попутных газов. Поскольку сброс на факелы в условиях моря запрещен, а использование газа откладывается на неограниченное время, возникает необходимость создания газохранилищ. Система подготовки газохранилищ, обладающих большими объемами пустотного пространства, надежной изоляцией в отложениях мезозоя и, вероятно, кайнозоя, требует проведения системных палеофациальных исследований, производства специальных сейсмических исследований для выделения и картирования объектов под газохранилище.

И самое главное, мы всегда думаем, как застраховаться от аварии, связанной с разливом нефти, будь это скважина, или танкер, или трубопровод. В этом направлении недропользователи применяют все свои возможности, это Ларн-1, Ларн-2, Ларн-3, вступление, членство в международной организации и т. д. Все вопросы нормативной базы по утилизации жидких и твердых отходов требуют доработки, и вопрос сжигания углеводородной смеси в условиях бурения на море необходимо рассмотреть комплексно.

Все вышеперечисленные исследования, параметры объектов технических мероприятий требуют глубокой проработки как научных, так и нормативно-правовых аспектов, хотя некоторые из них уже нашли свое воплощение.

Когда-то в советские, хрущевские времена дискуссировался вопрос, можно ли построить коммунизм в отдельно взятой стране. Не построили. Так и здесь нельзя блюсти чистоту Каспийского моря на казахстанской территории без соглашения с остальными прикаспийскими государствами, и не только с ними, потому что реки, впадающие в Каспийское море, проходят и по другим государствам. Конечно, многое в этом направлении сделано, но многое предстоит сделать. И свое выступление я хотел закончить на оптимистической ноте. Без богатств Каспия, в частности без углеводородов, нельзя построить Актау-Сити, Кендырли, и большие надежды мы возлагаем на проект «Каспийский энергетический хаб», который нацелен на создание интегрированного многофункционального центра качества и передовых технологий.

Воспоминания Марата Коркитовича Байзакова
о Халеле Жагпаровиче Узбекгалиеве

2018 год

Человек с большой буквы!

Мое знакомство с Халелом Жагпаровичем Узбекгалиевым состоялось в 1976 году. Я тогда работал в КазНИПИнефть инженером в отделе бурения, а КЭ «МНГР» (Комплексная экспедиция «Мангышлакнефтегазразведка») разбуривала площади Каламкас, Каражанбас, и для получения достоверной информации о продуктивном пласте, что было необходимо для подсчета запасов углеводородного сырья, а также для разработки месторождений, нужно было использовать буровые не «фильтрующие» растворы. К таким растворам относились растворы на нефтяной основе, и одним из этих типов был ВИЭР (высококонцентрированный инвертный эмульсионный раствор). Согласно договору между двумя предприятиями меня отправили внедрять этот раствор на Каламкас.

Вот тогда Х.Ж. Узбекгалиев, начальник КЭ «МНГР», пригласив меня в свой кабинет, досконально расспросил об этом типе бурового раствора. Я, весь потный, как студент на экзамене, отвечал на его вопросы. Меня поразили его знания в области химии, физики, геологии. После я не раз убеждался в его высоком профессионализме. Он с полуслова понимал суть проблемы, мог мыслить глубоко. Помню его полемику с главным геологом КЭ «МНГР» В.П. Токаревым по отбору кернового материала, где ставился вопрос, с какого интервала производить отбор. И вот после успешного внедрения данного бурового раствора на нескольких скважинах и выноса необходимого количества кернового материала, что легло в основу подсчета запасов месторождения Каламкас, Халел Жагпарович вызвал меня в свой кабинет и предложил перейти работать в КЭ «МНГР» в технологический отдел, на что я дал согласие. Позже мне выделили двухкомнатную квартиру, хотя в то время с жильем, тем более в КЭ «МНГР», было очень трудно. В дальнейшем я не раз ощущал его отеческую заботу обо мне.

В 1978 году у меня тяжело заболел отец, который жил в Атырауской области, и мы, его дети, поочередно ухаживали за ним. И вот когда наступила моя очередь, я пришел к Халелу Жагпаровичу с просьбой дать мне отпуск, но он отпустил меня к отцу без всяких отпусков, говоря, что, когда я понадоблюсь, меня вызовут. И когда мой отец в 1979 году скончался, сам зашел в наш технологический отдел и выразил соболезнования. Более семисот лет назад Саади сказал: «Если ты равнодушен к страданиям других, ты не заслуживаешь названия человека». Это довольно редкие для руководителя столь крупного масштаба качества: простота, доступность, внимание к каждому работнику, умение сопереживать, сочувствовать. Но о его строгости ходили легенды. «Чтоб добрым быть, я должен быть жесток» (У. Шекспир). Или, как говорят французы, «кто справедлив, тот жесток». Когда он вылетал на вертолете на буровые, по радиостанции шло послание между буровыми: «Узбек (так его называли за глаза) в воздухе». И начиналась тщательная подготовка к встрече: ремонтировались, чистили, в общем, наводили «марафет».

В те годы самым информативным документом была сводка с буровых, передаваемая по рации и написанная от руки. И когда журнал доходил до Х.Ж. Узбекгалиева, он делал кое-какие пометки, и исполнители знали, что нужно дальше делать. Больше всех настораживала точка, поставленная им возле какой-нибудь буровой. Эта точка означала, что что-то неладно на этой буровой. И если это касалось технологического отдела, в частности бурового раствора, надо было срочно выезжать на эту буровую и уже оттуда выходить на связь, иначе тебе несдобровать.

Помню, когда он уже занимал должность заместителя министра геологии КазССР, совещание проходило в кабинете главного инженера ПО «Гурьевнефтегазгеология» А.А. Барыльника. Он, видимо, заранее предупредил секретаря, чтобы его ни с кем не соединяли по телефону, тем более с Узбекгалиевым. Но та, наверное, забыла или что-то другое, и вдруг по громкой связи было сказано, что Узбекгалиев на связи. А.А. Барыльник, побледнев, сказав: «Узбек», попросил нас выйти из кабинета. Снова мы уже не зашли, видимо, ему было не до нас.

Но вместе с тем Х.Ж. Узбекгалиев уважал мнение специалистов, всегда прислушивался к замечаниям, если видел, что они продиктованы заботой о деле. Он редко хвалил, но если похвалит, то ходишь такой счастливый, будто тебе выписали огромную премию. Порой Халеке говорил, что его уважение к нам – только через работу. Несмотря на его строгий вид, в душе он был очень добрый, понимающий человек, с ним было легко решать вопросы, он всегда заботился о каждом работнике предприятия, на буровых все были обеспечены чистыми белыми простынями, кондиционерами, хотя работа там далеко не чистая. На каждой буровой были самодельные бани, душевые, а еде в столовой могли позавидовать кухни крутых ресторанов. Меню включало в себя нескольких блюд: салаты, первые блюда, горячие вторые блюда, десерты, различные блины, оладьи, пирожки и т.д.

Вспоминается, как одну буровую бригаду отправили на подмогу в ЮНРЭ (Южно-Эмбинская нефтеразведочная экспедиция) на площадь Каракудук. И вот начальник экспедиции Аккуан Кемелов, однокашник Х.Ж. Узбекгалиева (они вместе учились в Москве в МИНХ имени Губкина), выходит на связь и отчитывает его: «Ты что мне каких-то аристократов послал? Им белые чистые простыни подавай, несколько первых блюд, несколько вторых блюд». Повара в то время были в основном из Краснодарского края, профессионалы своего дела. В центральном офисе КЭ «МНГР» в поселке Приозерном (г. Шевченко) Халеке специально держал агронома-садовода, чтобы ухаживать за зелеными насаждениями, которыми был засеян весь двор, и эти дары были доступны всем. Мы частенько использовали огурцы, помидоры в качестве закуски. Был у нас и свой журналист, который писал и отсылал статьи в областные, республиканские, союзные издания. Благодаря этим статьям и заметкам вся страна знала о героях труда, а их в КЭ «МНГР» было немало. Два Героя Социалистического Труда (С. Рыскалиев, Т. Кадыров), два лауреата Ленинской премии (Х. Узбекгалиев, В. Токарев), два лауреата Государственной премии СССР (В. Нечаев, Б. Космагамбетов), два лауреата Государственной премии КазССР (С. Салманов, Ж. Байболов) и многие другие, кто был удостоен орденов Ленина, Октябрьской Революции, Трудового Красного Знамени, орденов

«Құрмет белгісі», медалей, грамот. Думаю, не последнюю роль в присуждении этих наград сыграл Х.Ж. Узбекгалиев.

Но что интересно, про самого Х.Ж. Узбекгалиева очень мало статей, книг. Не это ли свидетельство его скромности, простоты. Видимо, он поручил журналисту не выпячивать его. В реквиеме Роберта Рождественского есть слова: «Это нужно не мертвым, это нужно живым!». В 2017 году бывшие работники экспедиции обратились к акиму Мангистауской области Е. Тогжанову с просьбой об увековечении памяти о КЭ «МНГР», но она осталась без внимания. У первого президента Академии наук КазССР есть крылатое выражение: «Абая прославил и сделал узнаваемым Мухтар, а Мухтара прославил и сделал узнаваемым Абай!». Я считаю, что нынешний Мангыстау стал таким благодаря КЭ «МНГР», Х.Ж. Узбекгалиеву и многим другим объединениям, компаниям и людям того времени.

В 1978 году Узбекгалиева назначили заместителем министра геологии КазССР, и он переехал в Алматы, но связь ним не прерывалась. В 1984 году я собрался переехать в Атырау (бывший Гурьев) по семейным обстоятельствам, тем более Узакбай Сулейменович Карабалин, в то время заместитель директора КазНИГРИ (Казахский научно-исследовательский геологоразведочный институт), пригласил меня на должность заведующего отделом бурения. Я позвонил Халелу Жагпаровичу и рассказал о своем намерении переехать в Атырау в КазНИГРИ. Он дал добро, но взял с меня слово, что защищу диссертацию. Так я начал работать в КазНИГРИ. Когда он приезжал в командировку, то встречался со мной, расспрашивал о работе, о диссертации. В один из своих приездов в Атырау, чувствуя, что моя диссертация продвигается очень медленно, вызвал директора КазНИГРИ Саламата Утегалиева и поручил ему немедленно отправить меня в Уфимский нефтяной институт в аспирантуру. Позднее С.У. Утегалиев интересовался, не состою ли я в родственных отношениях с Х.Ж. Узбекгалиевым. Так я стал аспирантом, позже защитил диссертацию. В 1993 году возглавил КазНИГРИ.

Халел Жагпарович Узбекгалиев – это глыба, лауреат Ленинской премии, орденоносец, принципиальный и решительный человек, личность неординарная, сильная. Он мог бы быть и доктором наук, но, видимо, не нашел времени оформить свои мысли, соображения, а может быть, что-то другое помешало ему. Независимый, острый характер, нежелание подстраиваться, льстить, наверное, приносили ему много неприятностей. Он, как никто другой, заслуживал присвоения звания Героя Социалистического Труда, но по каким-то причинам ему не дали этого звания – вероятно, из-за его независимого характера.

«...В моей жизни Халел ага сыграл особую роль, и я себя считаю его учеником, и для меня это большая честь». Думаю, что народную любовь Халел Жагпарович заслужил еще при жизни. Каждый, кто с ним работал, благодарен ему за его наставничество, большую поддержку. С давних времен человеку нужен был наставник и учитель. В человеке с самого рождения генетически заложены различные качества и способности, но их не хватает для жизни в этом мире. Поэтому мы постоянно учимся: сначала у родителей, затем у других наставников… И в итоге получаем необходимые знания и опыт. В дальнейшем делимся ими с кем-то,

учим своих детей, и это продолжается бесконечно. *...Вы спросите: «Какой же наставник является главным в Вашей жизни?» Конечно, за всю жизнь у каждого человека может быть очень много учителей, и вот одним из них, который научил меня не просто основам какого-нибудь дела, но и научил жить, был Халел Жагпарович!».* Нельзя сегодня не вспомнить добрым словом и тех, кто был рядом с Х.Ж. Узбекгалиевым и вместе с ним делил тяготы и радости нелегкой профессии геологоразведчика. Это Валентин Петрович Токарев, Хасан Тажиев, Жанабай Салимгереев, Камка Умбеталина, Куан Казиев, Примтай Арыстанов, Хибат Утебалиев, Кенжебай Сатанов, Баян Шумбалин, Лес Халлидулин, Гиззат Балмухамбетов, Суйеген Салманов, Базарбай Космагамбетов, Берикхан Жапаров, Мухамбет Урбисинов, Ян Давид, Евгений Герасименко, Бисенбай Бисенгалиев, Торебай Сеитов, Галымжан и Кадыржан Бозбаевы, Есенгельды Мерекешев, Жумагали Казиев, Малик Шотаев, Нурсапа Аманжаров, Рахымжан Матайбаев и многие другие.

Несколько слов о Камке Джанияровне Умбеталиной. Она была первой женщиной в Казахстане, выбравшей профессию буровика, специалистом по буровым растворам. Камка Джанияровна работала с такими известными учеными в области технологии бурения, как О.К. Ангелопуло, В.И. Городнов, М.И. Липкес и многие другие. Участвовала в Великой Отечественной войне, имеет многочисленные награды. Камка апа принимала активное участие в бурении Аралсорских и Биикжалских сверхглубоких скважин. Суровая профессия наложила на ее характер свой отпечаток. Смелая, решительная, она не признавала никаких авторитетов, титулов, могла прямо говорить и министру, и другим крупным руководителям, отстаивая свою точку зрения. Она боготворила Халеке и вместе с тем смело говорила ему о проблемах, на что не каждый мог отважиться! Вспоминается один забавный эпизод. Как-то на совещании Камка апа отстаивала свою точку зрения по буровому раствору, отличающуюся от мнения А.А. Фурманюка, тоже специалиста. Халеке сделал замечание, почему они не согласовали этот вопрос в отделе, на что Камка апа ответила, что в отделе они про буровые растворы редко ведут беседы. Это было очень смело!

Хотелось бы привести еще один эпизод. В 1987–1988 годах на близлежащих площадях Елемес и Айршагыл на глубине 4200 метров произошло несколько нефтегазопроявлений. Должен был приехать Х.Ж. Узбекгалиев, но перед приездом он позвонил У.С. Карабалину и поручил ему отправить меня на скважину. Это было время после печальных декабрьских событий 1986 года. Обвинив весь казахский народ в национализме, многих казахских специалистов поменяли на приезжих, главным инженером ПО «Гурьевнефтегазгеология» был Г.А. Семенычев, главными технологами, главными инженерами были специалисты из России, Украины: С.Л. Орехов, А. Корнеев, В. Василик и другие, хотя они, может, и не виноваты, но такова была линия М.С. Горбачева. На этой скважине присутствовали специалисты из Москвы, Украины, был также начальник управления глубокого бурения союзного Министерства геологии А.А. Волошин. Подготовительные работы по ликвидации нефтегазопроявлений заняли много времени, поскольку техника и технология в то время оставляли желать лучшего. И вот, пробыв на скважине

почти месяц, я собрался выехать в Атырау, но Халеке не дал мне разрешения, как сейчас помню его слова: «Они придут и уйдут, а нам здесь самим оставаться». Так Х.Ж. Узбекгалиев показал себя патриотом своей земли, хотя он не делил на хороших и плохих по национальности! В его коллективе работали и казахи, и русские, и евреи, и украинцы, и татары, и люди других национальностей. После, когда мы ликвидировали нефтегазопроявление, Х.Ж. Узбекгалиев так тепло, чисто по-отцовски посмотрел на меня, я до сих пор помню этот взгляд. Впоследствии в Атырау и на буровые приезжал заместитель министра геологии СССР Герой Социалистического Труда Фарман Салманов в надежде, что открыт второй Тенгиз. Но, увы, надежды не оправдались – видимо, это была какая-то небольшая «линза».

В 1993 году я попал в группу казахстанских специалистов, которых отправляли на обучение в Англию. Халел Жагпарович попросил меня привезти ингалятор от астмы, он в то время болел, видимо, это было последствием глушения серосодержащей скважины на площади Урихтау в Актюбинской области. Просьбу я выполнил. И снова почувствовал на себе его благодарный отцовский взгляд. В 1999 году мы справляли 70-летний юбилей Халела Жагпаровича, было много его учеников, друзей, которые с благодарностью отмечали его огромный вклад в становление отечественной геологии, благодарили его за помощь и поддержку.

Создатель щедро одарил священную землю Мангыстау. И речь тут не только о черном золоте и элементах таблицы Менделеева, сокрытых в недрах региона. В Мангистауской области находятся уникальные археологические и исторические памятники, сохранившиеся со времени процветания этого региона, в том числе наскальные рисунки-поэмы, удивительные сооружения и мечети, куда нескончаемым потоком идут паломники не только из Казахстана, но и со всего мира. Именно здесь расположены места захоронений 362 святых. Пожалуй, наиболее трепетно мангистаусцы относятся к Бекет ата. Подземная мечеть, в которой он покоится, занимает особое положение в мусульманском мире. Это святое место, которое по значимости стоит в одном ряду с захоронением Ходжи Ахмеда Ясави. Круглый год сюда стекаются паломники. Но прежде чем посетить его, паломники заезжают поклониться мощам Шопан ата, который, по легенде, является духовным наставником Бекет ата. Видимо, дух этих святых помогал Х.Ж. Узбекгалиеву в его нелегкой жизни. В 2002 году он вместе с супругой Софией Хаировной приехал в Атырау на торжественное мероприятие родственников. В то время начальником Атырауского УВД был генерал Калмурат Хайдаров, близкий друг сына Халеке Райымхана. Мы с ним определили его в гостиницу, но когда нас не было, он поскользнулся и повредил тазобедренную кость. Нам пришлось отправить его на самолете в Алматы, разложив ряд сидений. Позже мы с Нурсапой Аманжаровым посетили его в больнице, но он уже с трудом нас узнавал.

Халел Жагпарович Узбекгалиев – вот у кого мы должны учиться принципиальности, решительности, патриотизму, открытости, скромности, простоте и методам управления коллективом! Как нам его сейчас не хватает!

Марат Қорқытұлының әкесі жайлы
бейнероликтегі сұхбатынан

2015 жыл

Тектіден текті туады,
Тектілік тұқым қуады.
Тектілердің тұяғы
Таңдайды құз-қияны.
Шын тектілер халық үшін
Өлімге басын қияды.
Жақсы-жаман деместен,
Жанына жұртын жияды.

Меніңше, нағыз тектілік сыпайылықтан, кешірімшілдіктен, мейірбандықтан көрініп, осы ізгі ниетпен ешкімді төмендетпей, шеттетпей биіктетуге мүмкіндік береді. Сондай текті батырлардың ұрпағы біздің әкеміз Қорқыт деп ойлаймын. Әкемнің үнемі адамдарға көмек беруге ұмтылуы, оның адаммен тіл табысқыштығы, сендіре алу шеберлігі, басқа да адами қасиеттері оған ата-бабамыздан, Сатыбалды, Қармыс, Шалда аталарымыздан дарыған. Шалда атамыздың Мұрат Мөңкеұлымен жақсы жолдас, сыйлас замандас болғаны туралы бүгінге дейін ел арасында айтылады. Шалда орысша сауатты болғандықтан, патшаның қызметіне қабылданған. Бұл жұмыс «счетчик» деп аталыпты. Шалда казактардың қызметінде болғанымен, қазақтарды қорғауды еш ұмытпаған, оларға үнемі көмектесіп отырған.

***

Бір күні Есен Беріштің Елтүзер бұтағынан Қорқыт би Шалданың аулына келіп түседі. Сол күні Шалданың үлкен ұлы Байзақтың әйелі Ілмекеш төртінші ұлын босанып жатыр екен. «Құтты қонақ келсе, қой егіз табады. Құтсыз қонақ келсе, қойға қасқыр шабады» дегендей, Шалда жаңа туған сәбидің есімін Қорқыт биге қойғызады. Сонда Қорқыт би: «Даладан ат іздеймін бе, сенің атың Қорқыт болсын, ғұмырлы бол, еліңе қамқор бол, жылағанды жұбат, жетімнің маңдайынан сипа», – депті.

***

Байзақтың үш қызы мен алты ұлы болған. Батима, Темір, Өмір, Қорқыт, Қуаныш, Қуандық, Қанзиба, Бітір, Балыш. Байзақтың алты ұлының бесеуі Ұлы Отан соғысына қатысқан. Өмір мен Қуандық соғыстан қайтпайды. Темір елде қайтыс болады. Қорқыт, Қуаныш, Бітір соғыстан аман оралып, бейбіт еңбекке араласады.

***

Әкем мына сөзді жиі айтатын: «Бақыт–алғанда емес, бере білуде». Мен әкемнің маған бергенінің қаншалықты шексіз екенін тым кеш білдім. Әкем жайлы ойлай

бастасам, бір сезім оянады. Уақыт өткен сайын оның тұлғасы іріленіп, биіктеп бара жатқандай. Мен ата-анаға бала күніңнен ер жеткенше ғана бауыр басатындай көруші едім. Ал өмірде тіпті де олай емес екен. Қанша жасқа келсең де, ата-анаңды сағынасың екен, өз өміріңді, әр қадамыңды олармен салыстырасың екен. Мен әкем мен анамның алдында мәңгі борыштымын. Ол борыштың ешқашан өтелмесін де білем.

***

Әкем менің есімде жомарт, қарапайым, шыншыл, өткір, қызба мінезімен қалды. Ол өте жинақы жүретін. Әкемнің өр мінезі, өткірлігі, ешкімнің айтқанына көніп, айдауына жүрмейтіні, әрине, оған үнемі жақсылық сыйлаған жоқ, бірақ мен түсінсем, бәрібір, әкем өз мінезін өзгертпес еді.

***

Мен оны Бауыржан Момышұлына ұқсататын едім. Әкем мейірбан, қарапайым, әділетсіздікке жаны қас болатын. Қандай жағдайда да, көңіліне қатты тиген нәрсеге қаншалықты қиналса да, сыртқа көрсеткен емес. Туысқандардың қазасында көзінен аққан мөлдір жасты талай көргем. Әсіресе, Боранғали көке қайтыс болғандағы көзінде тұнып тұрған жас пен қайғы менің есімнен ешқашан кеткен емес.

***

Жүйрік ат пен құмай тазыны жаны сүйетін. Кейде тіпті ауырып жатса да, жүйрік аттың дүбірін естісе, шыдамай ұшып тұратын. Сонымен қатар, бізде құмай тазылар болды. Олардың саны 4–5 болатын. Анам оларға тамақты бөлек дайындайтын. Әкем аңға қарусыз шығатын. Жолдастарымен бірге аңға шыққанда, әсіресе қансонарда үнемі олжалы оралатын.

***

Жылқы – текті, қасиетті мал. Шөпті таңдап жейді, судың тұнығын, тазасын ішеді. Ат үстінде өскен қазақтың ер-азаматы биіктікті, кеңдікті бағалай білген. Көңілі өр болған, желдей ескен аққөңіл, жомарт болған. Осы қасиеттердің барлығы қазақтың қанына жылқының тектілігімен қоса келген.

***

Әкемнің тағы бір есімде қалған қасиеті – адамдарға деген жанашырлығы, өзгелердің қайғысын бөлісе алатындығы еді. Жеті жүз жылдан астам уақыт бұрын Сағди айтып кеткен екен: «Егер басына қайғы түскен жандарға жанашырлық көрсетпесең, сен адам атына лайық емессің». Өмірден өткен адам, тіпті жақын туысы болмаса да, сол үйге келіп, жаназаны ұйымдастырып, шаруашылыққа көмек беретін. Бұл дағдыға айналғаны сонша, кейде тіпті әкемді күтіп отырады екен. Ауылдасымыз Сираж аға ол туралы естелігінде әкемнің әзілдеп айтқан «Маған тірілерден алғыс бола қоймас, өлгендер разы шығар» деген сөзін айтып отыратын. Мұны айтқанда әкемнің нені есіне алғанын кім білсін, оны соңғы сапарға шығарып салуға мыңға тарта адам жиналғаны, алпыстан астам көліктің келгені оған деген халықтың ықыласы мен құрметін көрсетпей ме?

***

Әкеме келіп арыз айтатындар өте көп болатын. Олардың бәріне жылы сөздерін аямай, жұбататын. Оған, әсіресе, ренжіскен ерлі-зайыптылар көп келетін. Күйеуіне ренжіген әйелдер әкеммен әңгімеден кейін татуласып қайтатын. Біз Чкалов ауылында тұрғанда, жер ауып келген кәріс отбасыларымен араласып тұрдық. Олар әкемді өте құрметтейтін. Әкем де оларды еңбекқорлығы үшін жақсы көретін, олардан көмегін аямайтын.

***

Біздің анамыз Әсия Рамазанқызы Батырованың соғыс жылдарында жасаған қайырымдылығы арқасында талай адамның аман қалғаны туралы қанша естідім. Бұл туралы анамның құрдасы Мария Скоробогатова, туыстарымыз Дәмет Әбілқызы, Кітан Аманбайқызы, Қамия анамыз да айтып еді. Анам сауда саласында сатушы, қоймашы болып жұмыс жасап жүргенде, сол заманның бір уыс дән үшін талай адам сотталып, тіпті атылып кеткен заңдарына қарамастан, ашыққандарға көмектескен еді. Бұл үшін тек жай ғана мейірімділік емес, өте үлкен жүрек жылуы мен жанашырлық керек деп ойлаймын. Анам өте сұлу болатын, қартайған шағында да сол сұлулығының ізі білінетін. Анамның мейірімділігін, туыстарға қамқорлығы мен жанашырлығын, қонақжайлығын оның көзін көргендердің ешқайсысы ұмытпаған шығар. Мен оның ешқашан біреуді ренжіткенін, біреуге дауыс көтергенін естіген емеспін. Анам әкеме ешқашан қарсы келіп көрген емес. Сірә, ол оның бәріне келіскеннен емес шығар? Білгенім, ол әкемді сыйлап, ерін пірі деп түсінгендіктен шығар. Өз өмірінде ол қанша жанға көмек қолын созды екен? Оны санау мүмкін болмас!

***

Бұл қасиеттер оған өз анасынан берілгені күмәнсіз. Анамның анасы Мәриям әжем соғыс жылдарында да, одан кейін де бүкіл ауылға дәмі тіл үйіретін нандар мен пирогтар пісіретін, киім тігетін. Гармонь тартатыны есімде. Сонымен қатар, ораза ұстап, өзі білген дұғаларды бізге үйреттетін. Рамазан атама келсек, оның қолынан келмейтін іс болмайтын. Ағаштан түйін түйген шеберлігіне қоса, ешкімнің бетін қайтармайтын қайырымды адам еді. Өте сабырлы, төзімді, азамат соғысының жауынгері болатын.

***

Қазақта «Жақсы әке – балаға қырық жыл азық» деген сөз бар. Осы сөздің мағынасын мен әкем дүниеден өткен соң ғана түсіндім. Туған елге келгенде әкем мен анамды білетін жандардың ыстық ықыласына бөлендім. Олардың аттары аталғанда, мені асылдың сынығы деп төрге шығарғанда, менің кеудемді мақтаныш сезімі кернеді, олардың атына кір келтіруге хақым жоқ екенін түсіндім.

Сөзімді белгілі ақын, қоғам қайраткері Олжас Сүлейменовтың біздің ата-бабаларымыз бен ұрпақтарының ұстанымына сай келетін өлең жолдарымен аяқтағым келеді:

«Шалқайғанға шалқай, пайғамбардың ұлы емес,
Еңкейгенге еңкей, атаңнан қалған құл емес!»

Марат пен Майра Венецияда інісі Болатпен бірге

Марат пен Майраның дастарқанында

Көңіл айтулар

Марат Қорқытұлы дүниеден өткеннен бастап келген көңіл айтушыларда есеп болмады. Әлеуметтік желілерде жарияланған көңіл айтушылармен қатар, тікелей отбасына келген жеделхат-көңіл айтулар оның еңбек еткен орындарынан, әріптестерінен, қызметтес, жұмыстастарынан, достарынан келіп жатты. Солардың бір тобын назарларыңызға бергенді жөн көрдім. Өйткені «Қуаныш бөліссе көбейеді, қайғы бөліссе азаяды» дегенді ұстанған халқымыздың осы ғибратының көрінген тұсында мұндай жазбалардың да адамға сүйеу болатынын, кеткен жанның орнын толтырмағанымен, көңілге медеу болатынын байқауға болады.

Құрметті Мәке, балалары, туысқандары, ұжымы!

Қазақстан Республикасы минералды ресурстар академиясының «ҚазГЕО» геологтар одағының президиумынан және менің жанұямның атынан біздің әріптесіміз, досымыз Марат Қорқытұлы дүниеден озғанына көңіл айтамын.

Мұнай өлкесінде туылып өскен Марат Қорқытұлы өз өмірін өзінің сүйікті ісіне – жер қойнауының байлықтарын зерттеуге арнаған. Ол Қазақстан Республикасының Құрметті геолог-барлаушысы, техникалық ғылымдардың кандидаты, геологиялық қызметін күшейтуге және инженерлердің жаңа буынын дайындауға үлкен үлес қосқан.

Марат Қорқытұлының өмірлік маршруты да өз мәресіне жетті. Жер бетінде өзі сияқты аққөңіл ашық, ақылды адамдар аз. Өзінің барлық өмірін геология саласына бергендіктен, бұл сала Қазақстанның ең үздік маманынан айырылды. Оның кәсіпқойлығы мен білімі, жоғары адамгершілігі бұл кісімен араласып, жұмыс істегендердің арасында үлкен құрметке әкелген.

Марат Қорқытұлының жарқын бейнесі біздің жүректерімізде ұзақ жылдарға сақталады.

(Мәке, ақтық сапарға шығаруға және сізбен ортақтасып қайғыруға келе алмайтынымыа өкініп отырмын. Бірақ Құдай қаласа, Атырауға 2 аптадан соң жолым түсіп тұр).

Құшақтаймын!

ҚР Минералды ресурстар академиясының,
«ҚазГЕО» геологтар одағының президенті
Б.С. Өжкенов

Коллектив ТОО «КазНИГРИ» с глубоким прискорбием сообщает, что 8 апреля 2019 года на 67-м году жизни после продолжительной болезни скончался ветеран труда, кандидат технических наук, бывший директор КазНИГРИ Байзаков Марат Коркитович

Вся трудовая деятельность М.К. Байзакова на протяжении почти 40 лет была неразрывно связана с нефтяной геологией Казахстана.

После окончания в 1975 году Уфимского нефтяного института он молодым специалистом начал свой трудовой путь на мангистауской земле. Здесь он прошел большую производственную школу, пройдя путь от помощника бурильщика до заведующего лабораторией.

С 1984 года по февраль 2004 года его жизнь была связана с КазНИГРИ. Он работал заведующим одного из главных подразделений КазНИГРИ – отделом бурения, которому принадлежала исключительная роль в успешном решении ряда первостепенных задач геологоразведочного производства. Решался целый комплекс практических задач по технологии проводки скважин, начиная с проектирования и заканчивая выбором оптимальных параметров режимов бурения, подбором рациональных компоновок низа бурильной колонны, цементированием обсадных колонн, предупреждением и ликвидацией осложнений, применением экологически безопасных технологий.

Его незаурядные способности, высокий научный потенциал, организаторский талант в полной мере проявились на посту генерального директора института. Несмотря на начавшиеся в начале 90-х годов многочисленные реорганизации геологической службы, которые отрицательно сказались на судьбах большинства геологических организаций Республики Казахстан, он сделал все, чтобы сохранить основной костяк коллектива.

Он сориентировал деятельность института на тот круг потребителей, взаимодействие с которыми на данном этапе принесло бы максимальный эффект. С привлечением иностранных инвестиций для освоения недр Казахстана заметной стала связь КазНИГРИ с инофирмами.

Все это позволило институту наравне с головными научно-исследовательскими организациями нефтяного профиля решать сложные проблемные вопросы в области геологии, методики разведки и разработки нефтяных месторождений, геохимии нефти, технологии бурения, промывочных жидкостей и другие.

Результаты его многолетних исследований отражены в опубликованных им научных статьях. Он является автором и соавтором более 80 научных статей и отчетов, двух монографий, неоднократно принимал участие в работе различных научных конференций по проблемам Прикаспийской впадины и перспективам шельфовой части Каспийского моря.

Его вклад в развитие нефтяной отрасли Казахстана, несомненно, займет достойное место в летописи развития отрасли. Марат Коркитович пользовался заслуженным авторитетом и уважением в сфере минерально-сырьевого комплекса не только Казахстана, но и ближнего и дальнего зарубежья.

Его плодотворный труд достойно отмечен правительственными наградами – Марат Коркитович был награжден орденом «Құрмет», медалью «Қазақстан Республикасының тәуелсіздігіне 10 жыл», нагрудным знаком «Қазақстан мұнайына 100 жыл», многими другими грамотами и благодарностями.

Коллектив КазНИГРИ разделяет скорбь и горечь этой невосполнимой утраты с родными и близкими. Светлая память о Марате Коркитовиче навсегда останется в наших сердцах.

Коллектив Уфимского государственного нефтяного технического университета выражает соболезнования коллегам, родным и близким в связи с кончиной Байзакова Марта Коркитовича

Марат Коркитович прошел все ступени технологий бурения скважин от помощника бурильщика Мангистауского управления буровых работ до генерального директора нефтегазовых компаний. Член-корреспондент Академии минеральных ресурсов Республики Казахстан, награжден орденом «Құрмет», нагрудным знаком «К 100-летию Казахстанской нефти» и многими другими наградами.

Его жизненный путь связан с нефтегазовой наукой, он стал кандидатом технических наук. Работая директором, а затем президентом КазНИГРИ, уделял большое внимание подготовке научных кадров.

Светлая память об этом человеке навсегда останется в наших сердцах.

Президент ФГБОУ ВО «УГНТУ» А.М. Шаммазов.
Ректор ФГБОУ ВО «УГНТУ» Р.Н. Бахрин

Коллектив кафедры «Бурение нефтяных и газовых скважин» с глубокой скорбью воспринял известие о безвременной кончине нашего коллеги и друга. Выражаем глубокие соболезнования близким, родным, друзьям и коллегам Байзакова Марата Коркитовича

В нашей памяти Марат Коркитович останется обаятельным, скромным, справедливым человеком с тонким чувством юмора.

Его жизненный путь связан с нефтегазовой наукой, он стал кандидатом технических наук, членом-корреспондентом Академии минеральных ресурсов Республики Казахстан.

Марат Коркитович никогда не гордился своим положением и званиями, был справедлив. Воспитал четверых детей, которые, надеемся, будут достойно продолжать его род и фамилию.

Разделяем вашу боль утраты. Для всех нас он останется примером жизнелюбия. Да ниспошлет Аллах вам терпение!

От имени всего коллектива заведующий кафедрой БНГС
А.Р. Хафизов

Байзаковой Майре

Дорогая Майра, дети, внуки и родственники Марата Коркитовича!

Примите искренние соболезнования в связи с безвременной кончиной нашего друга Марата.

Многолетняя дружба, начавшаяся еще в студенческие годы, крепко связывала нас, и мы всегда ценили ее. Он тоже всегда дорожил дружбой со своими студенческими друзьями и всегда подчеркивал ее ценность.

Марата всегда отличали высокое чувство дружбы и ответственность по отношению к семье и друзьям, которых у него было большое количество.

На всех постах, которые занимал Марат Коркитович, он заслуженно пользовался всеобщей любовью и уважением.

Мы потеряли прекрасного человека, высококлассного специалиста-нефтяника, преданного друга, а семья, к сожалению, потеряла мужа, отца и деда.

Понимая, что сейчас любые слова не восполнят постигшей вас утраты, хотим сказать, что мы всегда сохраним в своих сердцах светлый образ Марата.

С искренними соболезнованиями, Фарит и Надя Агзамовы

Уа, ағайын!
Өмірден кім өткенін білесіз бе?

Өмірдегі жандай досым, асыл азамат, елімізге белгілі геолог-барлаушы, аяулы жар, асқар таудай әке, сүйікті ата, Қазақстан Республикасының құрметті геолог-барлаушысы Марат Қорқытұлы Байзақов ұзаққа созылған сырқаттан соң бүгін таңда бақилық сапарына аттанды. Жаназа намазы 11.04.2019 ж. Атырау қаласында өтеді.

1952 жылы Гурьев облысы Махамбет ауданында дүниеге келген. Уфа Мұнай институтын тау-кен инженері мамандығы бойынша бітірген. Еңбек жолын 1975 жылы Маңғышлақ бұрғылау жұмыстары басқармасында бұрғышының көмекшісі болып бастаған. 1976–1984 жылдары аралығында «Маңғыстау мұнай-газ барлау» кешенді экспедициясында еңбек еткен. 1984–1992 жылдар аралығында – Қазақ Мұнай геологиялық барлау ғылыми-зерттеу институтында бұрғылау бөлімінің меңгерушісі, директордың орынбасары, ал 1993–2004 жылдары осы институттың директоры, президенті болып еңбек еткен. 2001 жылдың 04 маусымынан 2002 жылдың 04 маусымына дейінгі аралықта – «Адай Петролеум» компаниясы» (Американдық ”Ферст Интернешл Ойл Корпорейшн ЛТД” пен ”Роснефть” бірлескен кәсіпорнының) Бас директоры, ал 10.02.2004 – 29.12.2012 аралығында – «Аташ» компаниясы» ЖШС («ҚазМұнайТеңіз» ТМК акционерлік қоғамы мен «Лукойл Оверсиз ЛТД» бірлескен кәсіпорны) Бас директоры, 2012–2016 жылдары – Қазақ Ғылыми-зерттеу және жобалау институтының Зерттеу орталығының директоры. Қазақстан Республикасы Минералды ресурстар академиясының корреспондент-мүшесі. 80-нен астам ғылыми мақаланың, 2 монографияның, 20 ғылыми еңбектің авторы және серіктес авторы. Қазақстан Республикасының Минералдар қоры академиясының мүше-корреспонденті, Бүкіләлемдік инженер-мұнайшылар қоғамының Қазақстандық секторының вице-президенті (SPE). Ұзақ жылдардағы абыройлы еңбегі үшін, мұнай-газ кешенін дамытудағы ел алдындағы ерен еңбегі үшін «Құрмет» орденіне, «Қазақстан мұнайына 100 жыл» төс белгісіне ие болды. Атырау облыстық әкімі мен мәслихатының Құрмет грамотасының, «Қазақстан Республикасының тәуелсіздігіне 10 жыл» медалінің, «ҚазМұнайГаз», «Лукойл Оверсиз ЛТД», «ҚазМұнайТеңіз» Акционерлік қоғамдарының Құрмет грамоталарының, «Құрметті геолог-барлаушы» атағының иегері. Әкесіне арнап шығарылған «Айтарым бар өзіңе, Әке...» атты кітаптың авторы. Ұлдарын ұяға ұшырып, немере сүйіп отырған елге сыйлы азамат еді.

Қош, досым! Иманың жолдас болғай!

Бисенбай Бисенғалиев

Аяулы анашымның бауыры едің...

Ойлап отырсаң, өмір деген бір толқынды дария секілді. Зымырап өткен уақыт сол дарияның толқындарын санап жатқандай. Жағалауға сағынып жеткен толқындар осы жерден аяқталып, мәңгілікке аттанатындай көрінеді. Менің балалық шағым да сол секілді. Балалығымды ойласам, нағашыларымсыз өткен бір сәті жоқ сияқты. Анам ағаларын өзінің бала күніндегісіндей атайтын Аппағым, Аққөкем деген атаулар бізге ертегінің кейіпкерлері сияқты елестейтін. Анам айтқан ертегілердің бәрін оған анасы айтқан, және олар өзінің ағаларымен бірге тыңдаған бауырларына деген сағынышқа толы болар еді... Қазір сол күндерді мен де дәл солай сағынамын…

Пай, пай, Өмір!
Өтесің-ау бір күні.
Тыясың-ау қуанышты, күлкіні.
Өмір деген – бір жарқ еткен найзағай,
Өмір деген – көк аспанның күркірі.

Пай, пай, Өмір,
Өтесің-ау бір күні!
Болмағандай, жүрмегендей сенде біз,
Кетеміз-ау, әй, кетеміз, пендеміз.
Ұрпақтарға береміз де кезекті,
Біз кетеміз.
Кету үшін келгенбіз, –

деп ақиық ақын Мұқағали жырлағандай, ұрпағына кезек беріп кеткендердің соңынан, күні кеше ортамызда жүрген, жүзінен күлкісі кетпейтін ақжарқын азамат, менің қадірлі нағашым Байзақов Марат Қорқытұлы да өмірден өтіп кетті.

Ол менің анамды аса құрметтейтін. Анамның да нағашым жайлы әңгімесі тек Маратжан деп басталатын. Ауылға келгенде төрде жатып алып, анама қоймайтын сұрағы болмайтын. Менің кішкентай бауырларым өз әжелеріне үп-үлкен адамның балаша еркелегеніне таңғалысатын. Анамның есте сақтау қабілетіне таң қалып, одан өзінің ата-бабасының тарихы туралы сұрайтын. Бірде анамның айтқан әңгімесін бейнетаспаға түсіріп те алыпты. Жүрген жерінде ескілікті әңгімелерді тыңдағанды ұнататын, реті келгенде жазып алатын. Кейіннен, өз әкесі жайлы кітабын шығарарда, маған толығымен қолында бар бейнежазбаларды тапсырды. Осының ішінде өмірде бары да, өмірден өтіп кеткені де бар, біраз адамның біздің әулет пен отбасы туралы айтқаны бар деді. Мұнда не жоқ десеңізші?! Өзі сапарлап барған жерлердің бәрінде кездескен жандардың айтқандарын, өткен шаралардағы айтылған лебіздерді де жинақтап, қатқыл дискіге жинай беріпті. Алдын ойлаған адамның ісі. Дүниеден өтіп кеткен жақын жандардың біразымен қайта кездескендей күйде болдым. Жазбаларды тыңдап, онда айтылғандардың бәрін ой елегінен өткізіп, отыз жыл бойы жинаған материалдарын қолымнан келгенше кәдеге асырдым. Өзім де қанша нәрсе үйрендім десеңізші?!

Нағашым осы кітапты жазғанда маған: «Сенен қазақша сөйлеуді үйрендім» дейтін. Ал шындығында, мүлдем олай емес еді. Өзі де қазақша сөздің майын тамызып сөйлейтін. Мен ешқашан естімеген шұрайлы сөз қолданыстарын айтатын. Арасында орысша оқымағанда, қазақша жазар едім дейтін. Кей сөздердің қазақша баламасын таппағанда, білмей, түсінбей отырса, еш қиналмастан, қысылмастан сұрайтын. Ізденуден, үйренуден жалықпайтын. Бәрімізге керек және үлгі алатын қасиет. Бір күндері осыны айтатын да адам таппай қаламыз деп, өзінің бабалары туралы, олардың мәңгілік мекендері туралы артында қалғандарға бірталай өсиет қалдырып кетті. Өзі өте көп оқитын да, өзіне ұнайтын кітаптарды маған да алып қоятын.

Бірде маған «Тал бесіктен жер бесікке дейін» деп аталатын бес томдықты сыйға тартып еді. «Сенің жұмысыңа керек болады, арнайы алдым» деп, осындай кітаптарды жинап жүретін. Саған көрісуге келе жатырмын деп Мақатқа арнайы келетін. Ол келгенде мәре-сәре болысып, әңгіміміз таусылмай, бір жасап қалатын едік. Ағайын-туманы араластырып, алысты жақын қылып жүретін еді. Әзіл-қалжыңды орнымен айта алатын, сөздің мәнісін, парқын білетін еді. Маған жиен дейді де, Берікті інім дейтін, әйтеуір, айналасындағы адамдарды өзіне өте жақын қылып жүретін.

Бірде Қармыс атаның басына белгі қоюға бара жатқанын айтып, телефон соқты. Біз Берік екеуіміз жиналып, нағашыммен бірге шықтық. Күн ыссы, далалық жолмен Қызылқоға ауданының территориясындағы Қармыс атаның басына барып, кешке дейін жүріп, басына белгі орнатып, кері қайттық. Өзі сол сапарда қатты қуанып қайтты, аталарының басына белгі қойған сайын, өзі соншалықты разы болып, кейінгіге бір белгі қалғанына қуанып отыратынын байқайтынмын. Қайтарда Мәлік нағашыммен бірге Мақатқа, біздің үйге соғып қонақ болып еді. Соңғы кездері сол жаққа баратындарға қиын болады, жолға бағыттайтын белгі қою керек деп, қоймай айтып жүріп, Берікке белгі қойғызып, жолда жүрген жолаушыға бағдар беретін болды деп, ризашылығын білдіріп еді.

Нағашым түрлі тақырыптарға әңгіме айтатын, адамды қызықтыра алатын шебер әңгімеші еді. Кейде уақыттың қанша болғанына қарамастан, телефон соғатын да, әңгіме айтатын. Мен ерінбестен тыңдайтынмын. Арасында менің ойымды айтқызып, үндемей қалсам, не болды, ұнамай қалды ма дейтін. Үнемі өзінің айтқанына келісе салмайтынымды, қарсы пікір айтқанымды күтіп отырғандай, ең соңында ғана өз ойын айтатын. Екеуіміздің де мінезіміз жібектей болып тұрғаны шамалы, арасында шарпысып қалатын кезіміз де жиі болатын, бірақ тез қайтатын едік те, біраздан соң қайта сөйлесіп кететін едік. «Жақсы адамның ашуы жібек орамал кепкенше» демей ме... Орайы келгенде, соны қайтадан есіне салып, сол жолы бекер сонша ашуланғанын ескертсем, еш ренжіместен, рахаттанып күлетін де: «Нағашыңның Шеркеш мінезі ғой...» дейтін. Мені, өзінен кіші болсам да, ешқашан баласынып көрген емес, өзімен тең сөйлесіп, ақыл салып, орынды жерінде оны кәдеге асырып та жүретін. Ашуы келіп қалса, өзінің ақылы өзіне жететінін еш қиналыссыз есіме салатын. Ондайда: «Нағашы, мен ақыл айтпаймын ғой сізге, тек кеңес берем ғой», – деп құтылатынмын.

2005 жылы, Ақтауда тұрған кезінде үйінде он шақты күн болғаным бар. Сол жылы інісі Аманай ауырып, нағашым Аманайды Ақтауға алдырып, ауруханаға жатқызып, өт жолына ота жасатты. Ауруханаға жатқан күннен бастап, қашан ота жасалып шыққанша өзі үнемі қадағалап, дәрігерлермен сөйлесіп, ауылына аман жеткенше байыз таппады. Ауруханаға мені апарып, алып келуді жүргізушісі Абай (дүниеден өтті, иманды болсын) атты жігітке тапсырып қойды. Нағашым күні бойы жұмыста болады, келе жатып үйге қонақ ертіп келе жатады, үйдің шаруасы таусыла ма, Майра қонағына да үлгереді, ауруханада жатқан Аманайға да тамағын бөлек әзірлейді, бәріне үлгереді. Сондағы Майра екеуінің туысына жасаған қамқорлығын екінің бірі жасай ала ма екен?

Менің таңғалатыным – ол қандай жағдайда да жақсылықтан күдер үзбейтін, нағыз оптимист еді. Ешкімнің сыртынан көзі жетпеген нәрсені айтпайтын, айналасында жүрген азаматтарды, достарын, замандастарын қатты қадірлейтін, олардың бойынан жақсы қасиеттерді көре білетін. Бірде досы Ұзақбай Қарабалин туралы айтқан әңгімесі есімде қалыпты. «Адамның өмірде, еңбекте жетістікке жете алуы – мінезінен. Үзекең ешқашан асығыс сөйлемейді, қандай жағдайда да жылы жымияды да отырады. Мінезге өте бай, жайсаң адам. Қанша жылдан бері білемін, бір рет те көрмеппін ашуға бой алдырғанын. Оның үстіне, Үзекең өте табанды, алдына қойған мақсатынан ешқашан қайтқан емес, бірге жұмыс жасаған кездерімде оның ұқыптылығына, жұмыс уақыты бітсе де, үйге қайтуға ешқашан асықпай, жұмысын аяқтағанша отыра беретініне талай таңғалғанмын», – деп еді. Бұл әңгімелерді маған неге байланысты айтқаны, әңгіме не туралы болғаны есімде қалмапты, шамасы өзінің «Шеркеш мінезіне» байланысты айтылса керек.

Туысқандар нағашыма сәбилерінің атын қойғызатын. Ол ұзақ ойланып, үлкен жауапкершілікпен сәбиге ат іздейтін. 2012 жылы Аманай нағашым немерелі болып, нағашыма атын қоюын өтініпті. Ал сәбиді перзентханадан шығарып алған мен едім. Телефон соғып, сәбидің атын Бақтықожа деп қойғанын айтты. Белгілі саясаткер Бақтықожа Ізмұхамбетовтың біздің облысқа әкім боп келгеніне көп бол-

маған кез болатын. Мен әзілге бұрып, жаңа әкімнің құрметіне ат қойып жатқанына меңзедім. Сонда нағашымның айтқаны әлі есімде: «Сәбиге жақсы ат қоя білу керек. Адамның өмір жолының қалыптасуы қойылған атына тікелей байланысты. Бақтықожа – «Хозяин счастья» дегенді білдіреді. Мен бұл атты дүниеге келген сәби өз бақытының қожасы болсын деген ниетпен, Бақтықожа менің досым, я болмаса, әкім болғандықтан емес, ол өз өмірінде бақытының қожасы болған адам, сондықтан қойдым», – деп еді. Қазір сол кішкентай Амангелді Бақтықожа Жалғасұлы Атырау қаласындағы №24 мектептің II сыныбында оқиды, оқу озаты. Нағашымның қойған атына лайықты болуына ата-әжесі, ата-анасымен бірге, оның, нағашым тілегендей, өз бақытының қожасы болуына кіндік апасы ретінде тілектеспін.

Менің балаларымның оқу үлгерімі, олар таңдаған мамандық, олардың болашағы туралы да көп әңгімелейтін. Өзінің ақыл-кеңесін де еш аяған емес. Әсіресе мамандық таңдау ісінде жаңылмауын қадағалайтын. Қазіргі кездегі барлық ата-ана үшін басты проблемаға айналған оқу ақысын төлеуімізді де назардан тыс қалдырмай, демеуші іздеп, оны тауып беріп, жасаған көмегін, адамгершілігі мен жанашырлығын қалай ұмытуға болады? Кіші ұлымыз Абай Уфа Мемлекеттік мұнай техникалық университетіне оқуға аттанғанда да, көрмеген, бейтаныс елге бара жатқанымызда, достары мен таныстарының телефондарын беріп, біз қашан жетіп, орналасқанша хабар біліп, бір тыным таппап еді.

Біз Уфаға жетіп орналасқан күні болған мына жай есіме түсіп отыр. Біз кеткен соң, нағашым сондағы біраз танысына телефон соғып, менің жиендерім кетті, ерлі-зайыптылар, баласымен деп айтыпты. Құжаттарымызды тапсырып, университеттің қалашығын аралап келе жатсақ, Атыраудың, соның ішінде Доссордың адамдарымен кездесіп, шұрқырасып қалдық. Солардың айтқаны: «Кеше келдік осында. Ешкімді танымаймыз, қайда барарымызды да білмейміз, кімнен жөн сұрасақ болады деп тұр едік, бір әйел келіп: «Байзақовтың адамдарысыңдар ма?» – деп сұрайды. Байзақов дегеннің кім екенін білмесек те, әлгі әйел бізге сол жерде тоқтайтын жер тауып беріп, орналастырды. Кім болса да, Байзақовтың бізге көмегі тиді», – деп әңгімесін айтты. Мен «Байзақовтың амандығын тілеңдер, балаларың осында оқитыны рас болса, талай рет шарапаты тиеді» деп ойладым. Кейіннен білдім, сол жолаушыларға көмектескен нағашымның достарының бірі Валентина Евгеньевна Щуровская екен. Қасында баласы бар ерлі-зайыптыларды көрген соң, біздер деп ойлапты. «Жақсыдан шарапат» дегеннің дәлелі осы емес пе? Ол сияқты, адамға шын жанашырлық білдіріп, жақсылық ойлайтын адамдар қай кезде де сирек қой.

Түске, оны жоруға сенетін. Маған үнемі түсін айтатын, жорытатын. «Түс – Алланың аяны» деген бар. Сонымен қатар, түсті тек қана жақсыға жору керек деген халықтық түсінік бар. Мен, бар білгенімше, жақсыға жоритын едім. Бір жолы Мөңке бидің Сырым батырға түс жорытпақ болғаны туралы аңыз жіберді. Мөңке бидің түсін Сырым батыр жорымай, Мөңкенің ұзатылған қызы жорыпты. Осы аңызда қыздың айтатын: «Түсті жездеңе, жиеніңе, әйелге жорытпа» дегені бар. Мен оқыған бойда: «Мен түс жорымайын ба?» – деп сұрадым. Ол өзінің менің жорығаныма сенетінін, жорыта беретінін айтты. Бастап ауырған кезде түсін айт-

қан: «Жайықтың жағасында жүр екенмін. Біреу келіп, әкемнің аттан құлап, аяғын ауыртып алғанын айтты. Мен Жайықтың арғы бетіне өтіп, әкеме барыппын. Әкем аяғын ұстап, жерде отыр екен. Мені құшақтап, бетімнен сүйді», – деді. Шынымды айтсам, маған түсі ұнамады. Сонда да, түсті жақсыға жоритын жолмен: «Сіздің ауырып жүргеніңізді олар да сезіп жатыр ғой, желеп-жебеп жатқан шығар», – дедім. Соңғы кезде осындай түстерді жиі айтатын болды, мен әңгімені басқа арнаға ойыстыратынмын. Әйтеуір, бір тылсым күш оған санаулы уақыт қалғанын тұспалдап жеткізіп отырды. Олай дейтін себебім, ол балалардың қуанышын, жақсылығын көргісі келіп асықты. Кішкентай Дарияның шілдеханасынан аз ғана күн өткенде, нағашым да мәңгілік мекеніне жол тартты. «Жазмыштан озмыш жоқ» деген осы.

Даниял дүниеге келгенде қуанышы қойнына сыймай, бәрімізге телефон соғып, жүрекжарды қуанышымен бөлісіп еді. Кейін Даниял бір жасқа толғанда Ақтаудағы «Айдын» мейрамханасында думанды той жасап, маған тұсаукесер рәсімін жасатты. Мәкең отбасылық мерекелерді, қуаныштарды керемет тағылымы мол шара етіп өткізетін. Салт-дәстүрдің сақталуында ол үшін ұсақ-түйек деген болмайтын. Жасқа толған тойына шақыруға арнайы осы өлеңді жазғызып еді:

Даниял жасқа толғанда

«Ұрпақпен жасың мың» деген,
Бабалар неткен көреген.
Бір жасқа толды қуантып,
Даниял атты немерем!

Шашуын тойдың шашайын,
Бәріңе құшақ ашайын,
Сағынтып көрген қызығым,
Бір жасқа толды, ағайын!

Толтырған ботам олқымды,
Шаттықтан көңілім толқыды.
Өзіммен бірге қуан деп,
Бәріңді күтем сол күні!

Өзіне ұнаған әңгімелерді қайталатып айтқызып, күлдіргі жайттарға мейірлене күліп, басқаларға айтып беріп отыратын еді. Солардың бірі мына әңгіме еді: «Бірде бір әкім қайын жұртына барыпты. Төркініне келген әйелі мақтанып отырса керек. Бір қойшыны көріп, мына жігіт маған баяғыда ғашық болып еді, мен қарамап едім» десе керек. Әкім: «Оған күйеуге шықпағаның қандай жақсы болған, жүретін едің қойшының әйелі болып», – депті. Сонда әйел айтыпты: «Мен оған күйеуге тигенімде, сен емес, ол әкім болатын еді де, сен қой бағып жүретін едің», – депті». Осы әзілді айтқанда, Майра жеңгеме: «Мені әкім қылған әйелімсің ғой, айтып бершші», – деп қалжыңдайтын. Әсіресе, ел арасындағы ескілікті әңгімелерді ғана емес,

ертеде өткен даналардан қалған сөздерді орнымен айтып, маған тобымен жіберіп, білгенімен бөлісіп отыратын.

Алдына қойған мақсаты өте көп болатын. Соның біреуі – өзі ұзақ жылдар еңбек еткен ҚазГБҒЗИ мекемесі туралы кітап шығарсам дейтін. Егер тірлік жеткізгенде, оны жүзеге асырары күмәнсіз еді. Ол ойын «Айтарым бар өзіңе, Әке» атты кітабын шығарғаннан кейін айтқан болатын. «Маңғыстау мұнай-газ барлау» кешенді экспедициясы туралы, онда еңбек еткен жылдары туралы жиі әңгімелейтін. Ақтау қаласына барған сайын экспедиция ардагерлерімен бірге, Маңғыстау мұнайының тарихына байланысты, оны алғаш ашушыларға арналған аллея ашу туралы ойларын ардагер геолог-барлаушы, өзі әрдайым құрмет тұтатын досы Бисенбай Бисенғалиевпен және басқа да бір топ ардагерлермен бірге жергілікті билік орындарына жеткізу үшін жұмыстанып жүргендерін білетінмін. Сол кездегі қала әкімінің қабылдауында болғаны да есімде. Кейіннен аяқсыз қалғанын айтып, жазылып шықса, соны қолдайтынын айтып еді. Адамның арманы таусылған ба, әрине, жүзеге асса, қандай жақсы ойлар еді...

Әкесі Қорқыт Байзақұлының атына Махамбет ауылында берілген көшеге ескерткіш тақта орнатуды жоспарлап, 2019 жылдың 9 мамырында Жеңіс күніне орайластырып ашуды жоспарлап, тапсырыспен жасатып қойғанын да білетінбіз. Бірақ өмір өз дегенін жасады. Нағашым ол күнге жете алмай кетті. Ұлдары Хайдар, Саламат, Исмаил үшеуі әке аманатын орындап, аталған белгіні Махамбет ауылына арнайы барып, орнатып келді. Осындай істерді айтқанда, оның үнемі қайталайтын, Роберт Рождественскийдің шығармасында айтылатын «Бұл өлілерге емес, тірілерге керек» дейтін сөзі бар еді. Ойланып қарасақ, өмірден өтіп кеткендерге емес, өткеннен өнеге алу үшін тірілерге керек екені анық қой.

Өзінің ата-анасы жайлы, оларды білгендер жайлы әңгімесі таусылмайтын. Менің анамнан естігендерін, ауылға барғанда болған түрлі оқиғаларды әңгімелейтін. Менің анам жайлы сөз болғанда, ол: «Менің апам балаларын өте тамаша тәрбиелеген, үйдің әйелі қандай болса, балалары да сондай болады, бала тәрбиені анадан алады», – дейтін. Отбасындағы ер мен әйелдің орны, отбасы тәрбиесі, бала тәрбиесі жайлы жазылған ұлағатты сөздер мен жазбаларды үнемі жолдап отыратын, өз ойымен бөлісетін.

Бірде «Үйге кіретін несібе әйелдің қолында» деп аталатын жазбаны жіберіпті. Мұнда бір бағбан мен әйелі өсірген алмаларын шірітіп алып, оны базарға сатуға шығарғаны туралы сөз болады. Жолшыбай бағбанға саудагер кез болып, оның шіріген алмалары өтпейтінін, өзі бүгін әйелінен таяқ жейтінін айтып, мұқатпақ болады. Ал бағбан болса, оның әйелі бұл үшін ешқашан ұрыспайтынын, өзін әйелі қандай күйде де жақсы көретінін айтады. Сенбеген саудагер бағбанға, егер әйелі ұрыспай қабылдаса, өзінің бір қалта алтынын беретінін, ал бәстен жеңілсе, бағбан аты мен арбасын беретінін айтып бәс тігіпті. Екеуі бағбанның үйіне келіпті. Күйеуін қасындағы қонағымен бірге қуана қабылдап, еш ренішсіз қабылдаған әйелге алғашында сеніңкіремеген саудагер ақыры жеңілгенін мойындап, қалта толы алтынын беріпті. Осындай әңгімелерді жіберетін де, соңына өз пікірін де жазуды ұмытпайтын. «Үйге келген қонақтың алдынан жарқылдап, қуанып шығу керек.

Сенің келген қонақтың алдынан күліп шығатыныңды жақсы көремін. Қонаққа сенің тамағың емес, қабағың маңызды. Осыны кейінгі жастарға айта жүруің керек. Қазір сенің дер шағың, алдыңда сабақ алып отырған жастар – ертеңгі бір-бір шаңырақтың егелері мен шегелері» дейтін. Үйге кіріп келе жатқанымызда алдымыздан шығып күтіп тұратын. Менің Берікті алдымен өткізіп, артынан келе жатқаныма үнемі назар аударып айтатын. «Әйел адам еркектен кейін жүргенін жақсы көремін. Нағыз қазақтың әйелісің ғой сен» деп қолпаштап қоятын. Өзі үлкенге ізетінен де, кішіге қамқорлық жасауынан да жаңылмайтын. Туған күнінде жыл сайын құттықтау жолдайтынмын. Солардың бірінде мынадай жолдар болып еді:

Анамнан ақыл сұраған, нағашым, орның бір бөлек,
Көп Шеркештің ішінде, өзіңнің орның тұр ерек!
Өзіңе жырмен хат жаздым, бүгінгі туған күніңде,
Даладай дархан нағашым, сындардан енді сүрінбе!
Өмірің толып бақытқа, нәсіпті болсын перзентің!
Өмірдің шұғылалы сәттерін, бір Алла ұзақ көрсетсін!
(6.07.2009)

Таңғы ашуы сәскеге жетпейтұғын Нағашым,
Біздей жиен білетін, нағашының бағасын.
Өкпелесең баласың, ақыл айтсаң данасың.
Шеркештерді мақтасам, марқайып бір қаласың.
Туған күнің құтты боп, өмірің болсын базарлы,
Тентек Каспий тәрізді, тарпаң мінез Нағашым!

Нешеге келдің, Нағашы? Маңыңа сәл-пәл қарашы...
Ақыл айтар үлкен аз, өзің боп қалдың ағасы...
Нешеге келдің, білдің бе? Жастықты қимай жүрдің бе?
Кімдерде жоқ өкініш, «Армансыз өмір сүрдім» де...
Қадірлі, қарттық жасқа жет, асқардан талай аттап өт!
Алла жар болып әрдайым, Азамат атын сақтап өт!
(6.07.2010)

Осы құттықтауға балаша қуанғаны да есімде. Менің мінезімді қатырып жазыпсың деп рахаттанып күліп еді.

Оның ең басты қасиеті қарапайымдылығы еді. «Ұлық болсаң, кішік бол» деген сөз оған арналып айтылғандай болатын. Қай жерде болсын, ол ешкімді жатырқамайтын, сөйлемей отырмайтын. Қай тақырыпта әңгіме айтылып жатса да, терең түсініп, айшықты сөз өрнегін қолданып, қарапайым да ұғынықты тілмен, зердеңе жетерлік сөз қозғайтын. «Шалданың ұрпағымыз!» дегенді аса бір мақтанышпен айтатын. Шалданың ұрпағы атына лайық та болатын... Шалда бабасының әйгілі Мұрат ақынның замандасы болғанын, Мұрат ақын дүниеден өткенде Шалда бабасының ақын аманатын орындап, ақынды Жайықтан өткізіп, досының қасына жерлегені біздің бала күнімізден құлағымызға сіңген әңгіме болатын. Кейіннен мұраттанушы Бауыржан Омаровтың зерттеулерінен көріп, оқыдым. Менің

нағашыларымның текті әулет екендігін, Шалда атты нағашы бабамның Мұрат ақынның замандасы болғанын, оның ақырғы аманатын орындағанын достарыма, замандастарыма, кейіннен шәкірттеріме енді өзім айтатын болдым. Замана толқындары ғұмыр-дарияның жағалауына қанша тағдырларды жеткізіп салып, кері қайтты. Шалда мен Мұрат өмір сүрген заман қайда, біз қайда? Өткен тарихты күні кеше болып өткендей етіп айтып, ұрпағының жадында мәңгіге қалдырған, оны қанша ұрпақ өтсе де, кейінгі ұрпаққа аяулы аманаты етіп жалғастыра білген ата-бабамызға, бесіктегі әлдиімен санамызға сіңіре білген әжелеріміз бен аналарымызға мың сан тағзым! Олардың да, сол қасиетті жандардың сарқыты, баяғы билердің сынығындай болған Мәкемнің де жандары жәннатта болғай!

Айналадағы туыстардың, достардың туған күнін ешқашан ұмытпайтын. Былай қарағанда, елеусіз нәрсе сияқты, бірақ адамның көңілін көтеретіні рас қой. Менің ұмытып кететінімді біліп, маған алдын ала айтып отыратын. «Бүгін жеңгеңнің туған күні, ұмытып кеттің-ау деймін!» деп телефон соғатын. Мен ізін суытпай, Майраға телефон соғып, туған күнімен құттықтайтынмын. Менің есіме кім салғанын Майра да жақсы біледі, бірақ ештеңе демейді, қуанып, ризалығын білдіреді. Биылғы жылы бірталай адамды туған күнімен құттықтамасам, ол нағашымның жоқтығынан... Туыс адамдардың арасының алыстамауы керегін, ренжіскендерді татуластырғанның сауабы мол екенін үнемі айтып жүретін. Қазақы қалжыңдар мен анекдоттардың түрін білетін де, оны әртүрлі оқиғаларға орайластырып айтатын. Бірде маған әзілдеймін деп, қатты қорқытқаны бар.

Атыраудан Мақатқа келе жатқанмын. Жаңа жылдың алды болатын. Күн ерте батты, ол кездегі Мақат пен Атырау арасындағы жолдың жайын айтуға ұят. Жол ұзақ, жер тайғақ, жүрісіміз өнбей келеміз. Бір кезде нағашым телефон соқты: «Саған сообщение жазып едім, қарамадың ғой», – деді. «Айта беріңізші, соқтыңыз ғой», – десем, «Оқысайшы, сосын соғарсың, мен айта алмаймын», – дегені. «Айта алмаймын» дегеніне таңғалып қалдым. Асығып, хабарламаны аштым: «Кешір, мен саған осындай ауыр сөзді жазамын деп ешқашан ойламап едім. Бірақ амал қанша?.. Осылай болды. Тек сен ренжіме, басқа біреуден естігенше, өзім айтайын деп шешім қабылдадым. Бірақ саған алда да өмір бар, сабыр ет дегім келеді...» Менің жүрегім суылдап, зәрем қалмады, не болды екен, апырай, далада жүрген балаларым аман болса екен деген ойлар кетті. «Қорыққанға қос көрінетіні» осындайда ғой. Жақсы ойлар келе қоя ма? Әрі қарай оқимын: «...Өмір бойы осылай болады деп ойламаппын, бірақ осылай болды. Тек сен түсінсең, кешірсең болды...» деп әрі қарай жалғасады. Мен қап-қараңғы машинаның ішінде, көзіме жас толып, қорыққаннан не ойларымды білмей, телефонға үңілемін келіп. Хабарлама өте ұзақ, соңына жете алар емеспін. Бір мезгілде, ойыма не келгенін білмеймін, хабарламаның ең соңына үңілдім. Өз көзіме өзім сене алмадым: «Өзім де жаңа білдім, өмірде Аяз ата жоқ екен!» деген жазу тұр. Мен аңырып отырмын... Не күлерімді, не жыларымды білмедім! Сәлден кейін өзі соғып, сөйлей алмай күледі келіп... Ашуланып қалдым да, сәлден соң еріксіз, қосыла күлдім.

Бірде жұмыста отырсам, телефон соқты. Ол әдетте мен сабақта отырған кезде ұзақ сөйлеспейді. Жай соқтым деп, тұтқаны қоя салады. Үзіліске шыққанда қоңырау шалдым. «Радиоға үйленген күнімізге арнап ән беруін сұрайын деп едім, қалай

жазатынымды сұрайын деп», – деді. Мен сеніп қалдым. Өйткені қазақша мәтіндерді жазуға көмектесетін едім бұрын да. Жазып берейін, қашан беруіңіз керек еді деп айтып жатырмын. Қандай ән сұрайтынымды неге сұрамайсың дейді. Иә, қандай ән деймін ғой. «Исчезли солнечные дни» деп қарап тұр! Ал, күлмей көр! Енді бірде айтады: «Біреу елуге келген әйелімді екі жиырма беске айырбастаймын» деп хабарландыру беріпті деп. Екеуіміз Майра жеңгемді қағытамыз келіп, елуге жақындап қалған кезі болатын... Майра мұндай әзілдерге әбден үйренген, күліп қана отыра береді. Әзілдей де білетін, әзілді көтере де білетін. Нағашымның арқасында талай жақсы жандармен дәмдес те болдық, ұлағатты әңгімелерін тыңдадық. Жүрген жерінің бәрінде дос, туыс тауып жүретін қайран нағашым, өзінің өмір жолымен кейінгіге өнеге қалдырып кетті.

Нағашымның еңбек жолында бірге қызметтес болған жолдастары, өмірдегі достары, әрқайсысы өзі таныған бейнесін, келбетін әңгімелеп, жазып жатыр. Ал мен үшін ең алдымен жақсы адам, жақсы Азамат, нағыз Нағашы болатын. Ол әулеттің тірегі еді. Өздеріне қарасты ағайындардың барлық жақсылығында да, ауыртпалығында да ол ең алдымен хабарлы болатын және басқаларды ұйымдастырып, бірге ертіп жүретін. Демалыс күндері қасына інілерін ертіп алып, ағайын-туманы аралайтын. Сондай бір сапарларының бірінде «Көктоғай» ауылындағы жиені Нұрудың үйіне барады. Мәкеңнің қасында Айбар бар. Оның жары Светаның дүниеден өткеніне жыл болмаған кез. Үйге кірген қонақтардан амандық-саулық сұрасқан Нұру Айбардың отбасы мен бала-шағасының амандығын сұрап жатқанда, үйренген әдетпен аузына Света марқұм түссе керек. Айтуын айтқанмен, Нұру өзі де сасқалақтап қалады. Сол кезде, інісінің көңіл-күйін бұзбайын деп ойлағаны шығар, Мәкең: «Иә, Света да бұрынғы бейітінде ме деймісің?» – депті. Абдырап қалған Нұру да, Айбар да, қасындағы бір топ жастар да ду күлісіпті. Содан бастап, менің нағашыларымның арасында «Бұрынғы бейітінде жатыр» деген әзіл сөз қолданысқа еніпті.

Менің үнемі жұмыста жүретінімді біліп, міндетті түрде жұма күні түскайта, менің сабағым бітетін уақытта телефон соғып хабарласатын да: «Атырауға келе жатсың ба, Атыраудан шықпайтын болдың ғой», – дейтін. Демалыс күндері ауылға, Өрлікке қарай құстай ұшатын. Шығарда міндетті түрде телефон соғатын, бірге жүруге ұсыныс жасайтын. Оның сәті үнемі бола бермейтін де, «Сен де бір, майысып» дейтін үйреншікті сөздерін айтатын.

«Бала – адамның бауыр еті» дегенді айтқан кім екен? Баланы дүниеге әкелу – бір басқа да, оның сол өмірдің асау толқындарында өз жолдарынан адаспауына зор көңіл бөлу – бір басқа. Ол балаларының болашағы үшін қатты толғанатын. Олардың әрбір жетістігіне, жеңісіне соншалықты бір тебіреніспен толқитын, жүрегі жарыла қуанатын. Бірде немересі Айгерім би конкурсына қатысатын болды. Заманға сай, смс хабарлама арқылы дауыс беру керек болатын. Барлық ағайындар мен дос-таныстарға хабарлама жіберіп (ал олар нағашым да, Аллаға шүкір, бар болатын), конкурс біткенде рахмет айтып, бәріне хабарламаны қайта жіберіп, немересінің I орын алған қуанышымен бөлісіп еді. Бірде Шара жеңгеміздің «Марат, мен сенің балаң болғым келеді» деп әзілдегенін айтып, күлгені бар.

Осынша мейіріміне лайық, перзенттері де оған арқа сүйеді, оны өте қадірледі, жақсы көрді. Жақында нағашым жинақтап жүрген балалардың жазбаларын

оқудың сәті түсті. Олар өздеріне әкелерінің артқан сенімін өте жақсы түсінгенін төмендегі балалардың жазған жазбаларының барлығынан да байқадым. Саламаттың тоғызыншы сыныпты бітірер жылы Алматыға колледжге барғысы келген кезде жазған хатын өзгертпестен сол күйінде бергім келеді. Бұл, әрине, жай ғана көп хаттардың бірі деп ойлауыңыз мүмкін, бірақ түсінген адамға кез келген отбасында бола бермейтін, Әкесі мен Ұлының арасындағы үлкен Сенімнің, мықты байланыстың, достықтың барын байқауға болатыны сөзсіз...

Дорогой мой Папа!

Я пишу это письмо Вам, чтобы попытаться рассеять все сомнения насчет продолжения учебы вдали от Вас. Но перед этим я хотел бы сказать огромное спасибо за любовь ко мне, за поддержку, за то, что заботитесь обо мне. Спасибо за всё...

Папа, Мама, я понимаю, что, возможно, вёл себя не совсем правильно, и вы вправе вовсе не отпускать меня никуда.

Но я считаю, что каждый человек делает ошибки и надо уметь их прощать. И к тому же как же я могу доказать вам, что смогу добиться чего-то большего в этой жизни, если вы сами не даёте мне шанс?

Я прекрасно понимаю, что вы боитесь за меня, как бы не попал под «дурное» влияние окружающих. Да я и сам знаю, что в наши дни очень много соблазнов, которые просто-напросто сбивают человека с правильного пути в жизни и перед которыми трудно устоять. Но тем не менее я не считаю себя слабым и знаю, что минутное удовольствие часто бывает причиной долгих страданий. Я всё это прекрасно знаю и понимаю.

Просто знаешь, папа, я считаю, что у меня будет больше возможностей получить отличное образование и обзавестись хорошими и преданными друзьями, если я поступлю в колледж в Алматы.

Конечно, там будет непросто учиться, но я смогу, я буду стараться. И я уверен, что у меня есть шансы на светлое будущее. Я смогу доказать, что я не такой, как некоторые считают. Ведь у меня тоже есть упорство и желание быть лучше и выше. И я не хочу слиться с «серой толпой». Но другие этого не понимают. Надеюсь, что ты меня поймёшь!!! К тому же, я считаю, научиться самостоятельности и уметь защищать свои интересы никогда не поздно и не рано. И если я пораньше стану самостоятельным, то это будет только лучше.

Но как бы то ни было, я уважаю твой выбор, потому что ты – мой Папа. Я всего лишь изложил поводы, почему я хочу учиться там. Выбор за вами.

С уважением, твой сын

Бұдан басқа төмендегі өлеңді де назарларыңызға ұсынуды жөн көрдім. Бұл Саламаттың 2003 жылы әкесіне арнаған өлеңі. Әрине, мен өлеңнің көркемдік сапасы өте керемет демеймін, дегенмен ойлануға, ой салуға тұратын, әкеге деген перзент жүрегінің шынайы лүпілі сезілетін шығарма екені сөзсіз...

Богатство

Как трудна жизнь, в которой мы живём,
Как трудно всё, к чему бы ни прикоснулся ты!
Все люди, что вокруг тебя,
Предать решили тебя.

Но знай, такой отец, как ты, – один,
Не каждый мог бы похвастаться таким.
Ты – луч надежды,
Ты – моя Земля,
Которая даёт силы и питает меня.
А главное – ты человек,
Человечней и быть не может.

Пусть подлый враг свалить тебя собрался –
Держись назло!
Во имя той любви, которую испытываем мы.
Хоть прожил я не много лет,
Но точно знаю, что ты один из тех,
Кто не оставит в беде никого:
Родных, друзей и незнакомых тоже.

И знай, какова бы жизнь ни была,
Мы – твоё богатство.
И даже в пасмурные дни,
Когда настанут дни ненастья,
Подумай, что создал ты,
Будь счастлив и люби как прежде.
Пусть в глазах твоих не угаснет
Тот огонёк стремленья...

Перзенттерінің әкесі мен анасына деген ыстық ықыласы ғана емес, отбасында жақсы тәрбие алғанының белгісіндей төмендегі жазбаларды да назарларыңызға ұсындым. Мұнда әке мен анаға деген перзенттік махаббат, сенім, құрмет, үлкенге деген ілтипат көрінеді. Жүрек жылуы мен шексіз мейірімге қанып өскен перзенттері Мәкеңе үлкен үміт күттірді. Олардың әр қадамынан жақсылық күтті, сенді. «Баланды бес жасқа дейін патшандай күт. Бес жастан он бес жасқа дейін құлындай жұмса. Он бес жастан асқан соң досындай сырлас» деген даналардан қалған сөзді нағашым қолынан келгенше жүзеге асырғандай көремін. Ол перзенттерін өзіне үлкен тірек көретін, олардың әрқайсысының айтқан сөзінен жанына медеу табатын. Бұл әсіресе, өмірінің соңғы кездерінде анық байқалды. Жанына дерті батып, қиналған шағында балаларынан келген әр хабарламаны маған жіберіп, олардың лебізіне қуанышы мен сүйсінісін айтатын.

Бірде Мәскеуде ауруханада жатқан кезінде Исмаилдың жазған хабарламасын жібергені бар:

«Папа, вспоминая все наши трудности и моменты, где остальные люди просто опустили бы руки... но не мы... мы всегда выбирались из разных передряг... вам больно, и я, наверное, сейчас не смогу вас так полностью понять, но разве не стоит верить и биться за то, что все будет хорошо, что мы пройдём через всю эту боль и в итоге добьёмся своего. Вы выздоровеете. Вы увидите, как растут ваши внуки, как женится ваш сын, и увидите наши успехи и будете гордиться нами. Главное – верить, что будет счастье, сколько бы мы ни страдали. Мы – семья, пап, и пройдём это! Вы постоянно даёте нам мудрые советы, у нас удивительный опыт, мы встретили столько разных людей, которые красят нашу жизнь, и ВЫ, папа, – тот человек, без которого жить в этом мире нельзя! Так что бейтесь, и мы будем биться с Вами, и у нас все получится, вот увидите! Мы любим Вас... я люблю Вас!».

Осы хабарламаны оқыған Хайдардың жауабы:

Папа, Исмаил все правильно сказал! Надо биться до конца. Прекрасен сам путь, а не его завершение. Бейтесь, боритесь! Все будет хорошо! Чудеса случаются! В нашем случае это произойдет, я верю! Все образуется. Берегите себя, папа! Очень Вы мне нужны!

Хабарламаларды оқи отырып, перзенттері мен әкесі арасында шынайы достық барын байқауға болады. Бұл жазбада ұлының әкесіне деген шынайы перзенттік махаббаты да, әкесінің қажыр-қайратының мықтылығына сенім де, әке мен бала арасындағы қарым-қатынастың ашықтығы да көрініп тұр. Мен әке мен бала арасындағы достық туралы сөз қозғап отырған себебім, еңбек жолымда, күнделікті өмірде осы мәселемен бетпе-бет келетін кездерім көп. Алдымызда отырған шәкірттеріміз басындағы қуанышты да, қиыншылықтарды да, өзін толғандырған жайларды да я әкесіне, я анасына айта алмай, тұйыққа келіп тіреліп, адасу жолына түсетін сәттер аз болмайды. Ал шындығында, баланың ең бірінші досы, сырласы әкесі мен анасы болуға тиіс.

Інілері мен келіндері оның алдында кішілігін көрсетіп тұратын. Ешқашан оның алдына шыққанын көрмеген екенмін. Кейінгі жастарды қатты қолдап отыратын, «Үйдің ынтымағы да, берекесі де осыларда» деп келіндерін қолпаштап, мақтап,

Почётный диплом.

Папская Академия отцовских наук.

Факультет Папистики.

Лучшим в мире папой!

Присуждается за следующие заслуги:

1. Умение быть ближе и понятнее любого друга
2. Способность ругаться только про себя.
3. Знание всего на свете.
4. Безграничную любовь к нам и нашим.
5. Способность защитить от всего.
6. Умение вовремя спонсировать.
7. За пыль на капоте, который висит по нашу душу.

181. И наконец за то, что этот папа — Наш Папа.

Дата: 02.04.01.

Подпись: _____

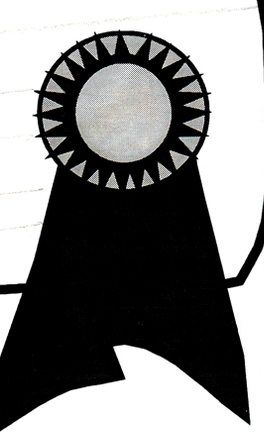

Грамота

награждается лучшая на Земле Мама!

Милой Мамочке

Мама – это организатор: „Вставай, пора в школу ...", „На работу опоздаешь".

Это умная мамата: „Пора делать уроки", „Пора спать".

Это шеф-повар лучшего на земле ресторана, под названием „Дом".

Это вечный банк, снабжающий нас беспроцентными кредитами.

Это трудолюбивый деятель нашего счастья.

Вы заслуживаете больше, чем спасибо

Ибо Вы – Великая мама!

С большой любовью от Казины апы, Иманина, Турехана, Майры и Самаматы.

Дата 02.04.01.

Подпись Жиргалиева, Сафина, Бурлакова

олардың пісірген тамағына қошемет, мақтау сөздерді аямай отыратын. Келіндері де ол келе жатқанда «Көке келе жатыр» деп ибасы мен ізетінен жаңылмайтын. Мен нағашымның шаңырағына да, Өрлікке де жиі барамын, бұл ауылдың той-топырынан қалған кезім сирек. Сонда барған сайын қуанып, сүйсініп қайтатынмын. Қалыптасқан қонақ күтудің ізі, тәртібі, үлкеннің алдынан кесе өтпейтін кішілік пен кісіліктің үлгісіне қалай сүйсінбейсің, осындай ауылдың жиені болғаныңа қалай марқаймайсың... Анаңды қалай ойламайсың, сағынбайсың...

Тірімде сыйлас, сыйласқың келсе менімен,
Сыйласу деген, санаспас шекпен-шенімен.
Ақ көңіліңмен ақтарыла бір отыршы,
Көңілімнің саған берейін орын төрінен, –

деп ақындар жырлағандай, мына жарық дүниеде кім-кімнің де өлшеулі ғұмыры аяқталмай, Алланың жазғанын басынан өткермей, ырыздық-несібесі таусылмай, дүние-жалғанмен қош айтыспасы белгілі. Тірлікте бір-бірімізге жақсы тілектер айтамыз, сол тілектер орындалуын тілейміз. Бірақ сол кезде ешкім осы бір сәттің қас-қаққандай ғажайып сәт екенін ойламасы анық. Дәл осы сәттің енді ешқашан қайталанбасын, ешқашан оралмасын сезінбек түгілі, ойлап та үлгермес... Зымырап күндер өтіп жатқандай көрінер, ойлап қарасаң, күндер емес, Өмірің өтіп жатқаны білінер. Сондай өткен күннен сыр шертер естеліктерге мойын бұрайық.

Нағашым 56 жасқа толғанда (06.07.2008) келіні Тілектестің Көкесіне арнаған өлеңін сол сыйластықтың бір белгісіндей, нағашымның жинағының арасынан таптым. Оны да назарларыңызға беруді жөн көрдім.

Көкеге арнау

56 жасқа бүгін келдіңіз
Шын жүректен құттықтаймыз сізді біз,
Асқар тау боп, бәйтерек боп мәуелі
Аман-есен арамызда жүріңіз.

Ұзақ болсын, сәнді болсын өміріңіз,
Кірбің түспей жасымасын көңіліңіз.
Мың қосшыға бір басшы дегендей-ақ
Әркез сіздің биік қой тұғырыңыз.

Өзгелерден артықсыз, сіз данасыз,
Анаңыздан өзге туған дарасыз
Жабыққанға көмек беріп әрқашан
Көрген кезде қуанып бір қаласыз

Мақтанамыз көкем бар деп алыста,
Сағынамыз жүрсек тағы жырақта.
Әрбір айтқан кеңесіңнен күш алып,
Қуанамыз, бөленіп бір шаттыққа.

Адам бол деп біздерді жетеледің,
Алға тартып, қатемізді түзедің.
Бауырларды бір-бірінен айырмай,
Өз балаңдай мәпеледің, жеткіздің.

Қармыс ата рухына бағыштап,
Ас бердіңіз, ат шаптырып, той жасап.
Аталардың жатқан үйін, мазарын,
Жаңарттыңыз, биік етіп тас қалап.

Қыран құстай көк аспанда самғаңыз,
Мәртебеңіз биіктеп шарықтаңыз.
Сіздей ұлды өсірген ата-ана да,
Бір аунап жатқан шығар ол бір жақта.

Ер жетіп өсті, міне, балаларың,
Әке ісін жалғастырар ұрпақтарың,
Немере, шөберенің иісін иіскеп,
Ақ көке, қартаймаңыз, жүз жасаңыз!

Өлеңмен сізге арнаған ақ тілегім,
Мен сізге таусылмайтын бақ тіледім.
Ел сыйлаған қадірлі азаматсыз,
Ұрпағым сізге ұқсасын деп тіледім.

Біз сіздің көлеңкеңде саялайық,
Қонған құсты алақанда аялайық.
Бес күндік мына жалған дүниеде,
Жақсылықты әрқашан бағалайық.

Мен бұл өлеңді бауырлар арасындағы сыйластық, үлкенге ізет, бауырмалдық, бабалардан қалған дәстүр сабақтастығының бір үлгісіндей өлең деп қабылдадым.

Мәкеңнің достыққа адалдығы – бір бөлек әңгіме. Достары көп болғанын білемін, бірақ соның ішінде студенттік кездегі досы Хайдарды ерекше әңгімелейтін. Уфаға барғанда Хайдардың ұлы Маратпен жүздесудің орайы келген. Таңсәріде пойыздан күтіп алып, бізді орналастырған Маратты біз отбасымызбен жақсы көріп кеттік. Нағашымның жақсы досының ұлы болғандықтан ба, әлде күлімдеп тұрған жүзінің жылылығынан ба? Ал Мараттың анасы Лида ең алғаш көрген күннен ашықтығымен, жарқын күлкісімен баурап алды. Бізді «Менің қазақтарым!» деп атап, құрметпен күтті. Баламыз Абай оқуға барғаннан бастап, оқуын аяқтаған алты жыл ішінде Лида Абайға үнемі қамқор болып жүрді, далада жүрген студент балаға аналық қамқорлығын аяған жоқ. Байқасам, ол сол жақта жүрген талай студентке сондай қамқорлық жасаған екен. Бұл да болса, жары Хайдардың рухына,

досы Мәкеңе, солар арқылы қазақ деген халыққа деген құрмет, сыйластық екенін түсінуге болар. Кейін нағашым ауырған кезде, мыңдаған шақырым жол жүріп, арнайы күтім жасауға, Майра жеңгеме көмектесуге келіп, айлап жатқанда қарапайым әйелдің бойынан соншалықты ізгілікті, адамгершілікті, мейірбандықты, өзінің сүйген жары Хайдардың досына деген сыйластықты көрдім, разы болдым. Сондай дос таба білген Нағашыма сүйсіндім.

Мәкеңнің әр мерейтойынан кейін, оған келген шегі-шеті жоқ құттықтауларды оқитын едік. Солардың ішінде өлеңмен жазылған құттықтаулардың орны бір бөлек болатын. Алпыс жасқа толған тойында досы, құдасы Садықов Алмас Жәсенұлының құттықтауын сүйсініп оқып едім. Қадірін білер достың лебізін орайы келген соң келтіре кеткім келеді.

Марат Қорқытұлына

Жасыңнан қабілетті бала болдың,
Бүгінде кемеңгерлік жасқа толдың.
Алпысқа асқаралы келіп, құдам,
Төріне ақыл сұрар шыңның қондың!

Әулеттің сара жолын жалғастырдың,
Қармыс, Байзақ бабаңды алмастырдың,
Өз әкең Қорқыт қарттай елге сыйлы,
Сөз бастап, жиын-тойда малдас құрдың!

Еңбегің сіңді қазақ мұнайына,
Келесің басшы болып ұдайы да.
Дамытып мұнай сала ғылымын да,
Үйреттің тәжірибеңді Адайыма!

Тойыңды тойлап жатсың Ақтауымда,
Бөлендің қалың қазақ мақтауына.
Тапсырдым қайын атам, Пір Бекетке,
Дұшпанның тіл-көзінен сақтауына.

Майрадай ақ бөлем бар, сүйген жарың,
Ойлаған бала-шаға, үйдің қамын.
Кіршіксіз махаббатын саған арнап,
Сен үшін, керек болса, берер жанын.

Сүйікті балдызысың Нағашымның,
Біздерге қамқор болған жанашырдың.
Қайын жұрт сіздерге де пана болды,
Береді Ғалекеңнің бағасын кім?!

Апаң да ауырып жүр мазаланып,
Бәріне қаржы керек, қиын нарық.
Емдетті Израйль, Қытайға да,
Мәпелеп, нағашымыз алып барып!

Жазылып кетсін апаң, жеңешеміз,
Әзілдеп, кейде айтысып, егесеміз.
София-Ғалымның орны бөлек,
Шаруаны бастар алды кеңесеміз!

Тойыңа барып жатыр екеуі де,
Маратжан, беделіңді көтеруге.
Әулетке қайғы түсіп, бара алмадық,
Кім кепіл болған, Зәмзәм кетеріне?!

Аман жүр, арамызда әзілдесіп,
Өзіңе қонақжайлы ашық есік.
Асау, Тұрлан, Мақаштың ұрпағысың,
Халыққа билік айтқан тура кесіп.

Үш ұлың, бір гүлің бар – жалғасыңыз,
Ұрпаққа бағдар берер жалғасыңыз.
Жетпіске жет, сексеннен секіріп өт,
Тілекші Құдаң – ақын Алмасыңыз!

Арада аз ғана жыл өткенде сол Алмас досы жоқтау өлең жазады деп ешкім ойлаған жоқ еді...

Құттықтау демекші, ол тойларға, мерейтойларға үнемі адресат жасатып апарғанды жақсы көретін. Ол үшін ешқашан уақытын аямайтын. Арнайы уақыт бөліп, құттықтаудың ешкімге ұқсамауына, қайталанбауына үлкен мән беретін. Сондай құттықтаулардың бір парасын назарларыңызға бергім келеді. Бұл да – тарих, сол бір күндерден қалған естелік. Мұндағы өлеңдер арнайы жазылғандығымен, еш жерден көшірілмегендігімен құнды.

Қадірлі Ұзақбай Сүлейменұлы!!!

Бүгінгі қуанышты күні біз Сіздің өмір белесіңіздің тағы бір биік асуын алғаныңызды бірге тойлағанымызға аса қуаныштымыз! Бұл күнге Сіз өзіңіздің азамат тұлғаңызбен, елдің арқа сүйер ардақты да нарқасқа ұлдарының бірі болып келіп отырсыз. Сіздің артыңыздан ерген іні-достарыңыздың бірі болып, осынау Өмір атты ұлы сапарда үзеңгілес келе жатқанымызға, өзіңізден өнеге алғанымызға, қуанышты күндеріміз бен сәтсіздіктерді де бірге бөліскенімізге разы боламыз.

Алар асуларыңыз көп болсын! Өмір сапарында бірге жүрген жан жарыңыз Бақтыгүлмен, ұрпағыңызбен аман болып, қуанышта ғана жүздесуге нәсіп еткей!

Өміріңіз ортаймасын ырысы,
Ұмытылмас Азаматсыз ірі ісі.
Мың жасаңыз ұрпағыңыз аман боп,
Тарылмасын туған елдің тынысы.

Қартаймаңыз, еңсесі биік еменім,
Алда талай асуың бар, сенемін.
Жас жігіттей жігеріңіз талмасын,
Отыз бестің екеуі бұл дегенің!

Игі тілекпен: Байзақов Мараттың отбасы

Қадірлі Оқу апа!

Сізді мерейлі 90 жасқа толған мерекеңізбен құттықтаймыз. Біз сізді үлкен әулеттің Анасы, ақылшысы, ардақ тұтар үлкені деп біледі. Сіз ортамызда жүргенде біз өзімізді бала сезінеміз, Ананың аялы алақанының жылуын сезінеміз. Біз сізді жақсы көреміз, сағынамыз, құрметтейміз, үлгі тұтамыз.

Әкемнің көрген отауын,
Анамның көрген ошағын.
Көкемнің отын өшірмей,
Отыр деп құрмет тұтамын.

Алдымнан шықсаң жадырап,
Анамдай жылыұшырап.
Аман боп тұрсын өзіңмен,
Қашқын көкеден қалған шаңырақ!
Аман жүріңіз, Әз-Ана!

Қадірлі Ғалым жезде!

Отбасымыздың атынан мерейлі жетпіс жасыңызбен құттықтаймыз!

Жетпістің ұстап жалынан,
Алшаңдап өтсең сексенге.
Ағамдай болған қадірлім,
Аман жүр жүзге жетсең де.

Ескінің қалған көзіндей,
Әкемнің нағыз өзіндей.
Әңгімең қандай базарлы,
Баяғы билердің сөзіндей.

Перзентің аман боп қасыңда,
Қуантсын дәйім, қолдасын.
Апаммен бірге қарсы ал тек,
Алланың берген әр жасын!

Қадірлі апамыз Софья Қорқытқызы!

Сізді мерейлі 70 жасыңызбен құттықтаймыз. Сіз бұл жасқа аяулы ана, адал жар, сүйікті әже боп келіп отырсыз. Сіздің өмір жолыңыз – біз үшін өнеге. Ақ Жайықтың жағасында тұлымы желбіреген кішкентай қыздан ардақты әжеге дейінгі өмір жолыңызды ерен еңбекпен көркем еттіңіз. Адам жанына араша болған еңбек жолыңыз қазақ елінің медицина саласында өз ізін қалдырды. Біз сізді жақсы көреміз, жанымызда аман, жездеміз Ғалекеңмен бірге ұрпақ қызығын көрсін деген тілек білдіреміз.

Жылдардың асып белесін,
Жетпістің көрдің төбесін.
Әкем мен Анам қалдырған,
Ақ жолды жалғап келесің.

Жақынды жаттай сыйладың,
Халықтан алғыс жинадың.
«Бауырларымда болсын!»деп,
Жақсыны бізге сыйладың.

Жылдардың ізі сезілмей,
Жүзіңнен анамның көзіндей.
Аллаға шүкір деймін тек,
Бауырым болғанға өзіңдей.

Ағамдай болған жездеммен,
Ұрпағың, доспен, көз көрген.
Аман жүріңдер әрдайым,
Асыңдар талай белдерден!

Игі тілекпен: Байзақовтар әулеті

Қадірлі Майра Борангалиқызы!

«Қыздың жасын сұрама, қыздың жасы – он сегіз» деген бар. Қанша жасқа келсең де, сен біз үшін кекілі желбіреген кішкентай қарындас, сүйікті бауырымызсың. Сенің адалдығың мен бауырмалдығың, тура мінезің мен қайсарлығың өмір жолында кездескен сандаған қиыншылықтардан сені үнемі алып шығып келеді. Осы қалпыңнан танбай, алда алар асуларың таусылмасын дегіміз келеді.

Жарқылдап жүзің шуақты,
Еске сап күлкің бұлақты.
Ақжарма көңілің әрдайым,
Батыл мінезбен қуатты.

Анаңның тура өзіндей,
Апаларымның көзіндей.
Әр үйде болсын, тілегім,
Шеркештің қызы өзіңдей!

Өзіңді жақсы көреміз,
Баянды бағыңа сенеміз!
Ұрпағыңменен мың жаса,
Жетсін бір көкке төбеміз!

Құрметпен: Байзақовтар әулеті

Қадірлі Ташкент Боранғалиұлы!

Сізді мерейлі 63 жасыңызбен құттықтаймыз! Сіз бұл жасқа ел жүгін арқалаған Азамат, парасатты басшы, үлгі тұтар Әке, ардақты Аға, ізетті Іні, немерелеріңіздің сүйікті Атасы болып келіп отырсыз. Ортамызда сіздің әрдайым қуанышымызды бөлісіп, қиындықта демеу болып жүргеніңізді көрудің өзі – зор қуаныш.

Еңбектің көріп зейнетін,
63 жасқа келдіңіз!
Пайғамбар жасы дейді екен,
Ақсақалдыққа ендіңіз.

Ұрпағың өсіп ұлықты,
Рахатын сізге көрсетсін!
Жарыңыз бірге қартайып,
Бақыттың бесігін тербетсін!

Игі тілекпен: Байзақов Мараттың отбасы

2015 жылы «Айтарым бар өзіңе, Әке» атты кітабымен жұмыс барысында дайындалған қолжазбаны үнемі сөздің парқын білетін достарына, жолдастарына қарауға жіберіп отырды. Мен дайын болмаған жұмысты ешкімге көрсетпеңіз, әлі жұмыс біткен жоқ деп қарсы болатынмын. Бұған айтатын уәжі – әлі бітпеген жұмысты қарағаны жақсы, біреу байқамаған қателікті біреу байқайды дей-

тін. Шынымен де, әртүрлі пікірлерді жинақтап, өзіме қайтаратын. Кейіннен кітап басылып шыққанда, осының дұрыстығын мойындадым. Бірнеше ойдың ішінен көңілге қонымдысын таңдау мүмкіндігі болды. Кейіннен сол кітаптың шығуына көп көмек берген, кітаптың алғысөзінде ерекше алғысын айтқан, өзі ерекше қадірлейтін досы Бисенғалиев Бейсенбай ағамен шығармашылық ынтымақта «Сағыз мұнай өндіру кәсіпшілігі» деген кітап шығардық. Осы кітаптың тұсаукесерінде: «Марияш, менің жиенім, осындай болғаны менің апамнан туғандығынан», – деп мақтанышпен айтып еді.

Ақтау мен Атырау арасында жиі жүретіндіктен, Сағыз ауылының тұсынан өткен сайын, кәсіпшілік орнына орнатылған ескерткіштің қасына суретке түсетін де, маған жіберіп, «Сенің Сағызыңдамыз» деп жазуды ұмытпайтын. Бисенбай ағаны өте құрметтейтін, ол жайлы: «Біздің заманымыздың Павел Корчагині» дейтін. Екеуінің достығын мақтан тұтатын, осы жинаққа енген Бисенбай ағаның жазбасын оқығанда, оның айтқандары көз алдымнан тізбектеліп өтіп жатқандай болды. Достық... Нағыз қиындықтарда шыңдалған, өмірдің ащы-тұщысын бірге көріп, талай сынақта шыңдалған ДОСТЫҚ! Бас иемін!

Соңғы кездері демалыс сайын баратын болдым. Мен келмесем, іздейтін. Бірде «Қайдасың? Сен маған келші» деп телефон соқты. Не болғанын сұрадым. «Менің қарным ашып отыр. Сүр ет асып алып келші» дейді. Ұшып тұрып, сақтаулы сүрді қазанға салып, пісіріп, ұшып жеттім. Алдымнан Майра жеңгем шығып, күледі. «Сені әбігерге салды ма?» деп. Нағашым шетінен ғана ауыз тиді де, апарып қой деді. Жүзінен қатты қуанғаны білініп, ризашылығын білдірді. Осының өзі сыйластығымыздың, бір-бірімізді, жақын жандарымызды қадірлей алған күндердің бір ғана қас қағым сәттері екенін ойлаймын, уақыт өткен сайын көз алдыма келтіремін. Қасына отырып, әңгіме айтып отырдым. Оқудағы балаларымды сұрап отырды да: «Мәке, биыл, амандық болса, балаларың оқуын аяқтайды, Берік екеуің рахатын көресіңдер», – деді. Жақсы тілегіне рахметімді айтып, бірге көрейік дедім. Менің балаларым оқуын бітіріп, ауылға келгенше нағашымның бұл дүниеден озып кетерін, Алланың бұйрығы солай боларын ол кезде кім білген?..

Мәкең өмірден өткелі жыл болып қалды. Сынаптай сырғыған уақыт, шіркін, ортамыздан талай қимас жандарды алып кетіп жатыр, көз жасыңды қанша төксең де, басыңды тау мен тасқа ұрсаң да, жазмыштан озмыш жоқ. Кейде «Уақыт – емші» деп жатамыз. Жоқ. Уақыт еш нәрсені емдемейді екен. Тек қана уақыт өткен сайын адамдар жазмышқа көнеді екен. Атыраудан Орал бағытына қарай жолға шыққан сайын, сол жазмышқа көнудің тағы бір белгісіндей болып, жолдың сол жағында Мәкеңнің мәңгілік мекені қалып бара жатады... Басына арнайы барып, білген дұғамды оқимын да, өмірдегі жарқын іздерін тағы да еске аламын, оның жақсы істері мен шуақты ғұмыры ұрпағына қалдырған ең басты аманаты екенін түйсінемін.

Біз тіршілікте адамдар бір-бірінің қадірін білмейді дегенді көбірек ойлаймыз, солай жиірек қайталаймыз. Дегенмен де, сәл ойланайықшы... Өмірдің, тірліктің, жақын жандарының қадірін білу дегенді мен Мәкеңнен үнемі көрдім. Оның бүкіл өмірі солай өткендей көрінеді... Туғанының да, танысының да, досының да жақ-

сы қасиетін көре біліп, оны өзгелерге өнеге ете біліп, олардың қамын ойлап, жар құлағы жастыққа тимей, жарқылдап өте шықты. Өмірімен де, өмірден өтуімен де өнеге қалдырып кеткен жайсаң жан...

Өмірді жан-тәнімен сүйген, өмірден өз сыбағасын ала алған, өмірімен өнеге болған, өмір жолы ешкімге ұқсамайтын, ерекше де жарқын өмір сүрген Марат Қорқытұлын оны білгендер мен онымен дос, жолдас болған жандар, бауырлары мен туыстары, ұрпақтары әрдайым да сағынышпен еске алатынына, оның өмір жолынан кейінгіге үлгі болар парасат сабағын аларына сенемін... Оның ғұмыры нағыз шуақты ғұмыр болғанына тағы бір мәрте көз жеткіземін...

Сатимова Марияш Балтабайқызы

Мараттың мәңгілік мекені

Мазмұны

Сөз басы.....3
Жазылар естеліктер ол туралы.....8
Біз Уфа мұнай институтының түлектеріміз.....104
Ұлы бардың өзі бар, қызы бардың ізі бар.....124
Ағайындардың естеліктері.....146
Бауырлар бас қосқанда, өзіңді еске алады.....198
Ғалымның хаты өлмейді.....214
Көңіл айтулар.....244
Аяулы анашымның бауыры едің.....248

Жинақтап, құрастырған
Сатимова Марияш Балтабайқызы

Шуақты ғұмыр

Марат Байзақовты еске алу кітабы

Н.Ә. Марабаев атындағы «Мұнайшы» қоғамдық қоры
050059, Алматы қаласы, Әзірбаев көшесі, 58,
тел./факс +7 (727) 264 17 12, 264 38 54

Редакциялық-баспагерлік кеңестің құрамы:
Исаев Р.Ж., Жаданов С.Х., Әбдірахманов М.Б., Махуов Б.М., Нысанғалиев А.Н., Өтесінов А.Н., Сматуллин Б.Ш., Базарбаев Т., Нұрланова И.В., Ақдәулет Е.М., Әбдулхалықова Ф.Қ., Тінәлиева К.А.

Баспагер – *Нұрланова И.В.*
Редактор – *Ақдәулет Е.М.*
Дизайн және беттеу – *Баранов М.А.*
Қазақ тіліндегі корректорлар – *Ақдәулет Е.М., Ибраева С.Т.*
Орыс тіліндегі корректор – *Пылыпченко С.В.*

Басуға қол қойылған күні: 14.02.2020 ж. Форматы 60х88 1/16
Жылтыр қағаз. Қаріп түрі «Times New Roman»
Таралымы 500 дана.